

DC
9/4/58

V.70155

วิทยานิพนธ์

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

นางสาวพัชรี รอดมณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัน เดือน ปี B.E. 2552

เลขทะเบียน..... ๒๕๒๒๖๖๘..... ★

เลขเรียกหนังสือ

๑๖
371.01
พ 5247
2551

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

SCHOOL ADMINISTRATION SUPPORT USING LOCAL WISDOM
UNDER SAMUTSAKHON EDUCATIONAL SERVICE OFFICE

MISS. PATCHALEE RODMANEE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education program in Educational Administration
Academic Year 2008

Bansomdejchaopraya Rajabhat University

วิทยานิพนธ์ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร

โดย นางสาวพัชรี รอดมณี

สาขา การบริหารการศึกษา

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรมสุรีย์ เข้มทอง
กรรมการ รองศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ่มบริบูรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

นางสม ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรมสุรีย์ เข้มทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ่มบริบูรณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์นรรษา ศิวรักษ์)

..... กรรมการและเลขานุการ
(อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ)

ลิขสิทธิมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

นางสาวพัชรี รอดมณี. (2551) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
คณะกรรมการควบคุม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรมสุริย์ เชื่อมทอง
รองศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสมุทรสาคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล
ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 140 คน
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1
ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ปัญหา
และข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน
เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนใน
ด้านการบริหารงานทั่วไปมากที่สุด

สำหรับปัญหาพบว่าการพานักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน
ค่อนข้างไม่สะดวกมากที่สุด รองลงมาคือขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในชุมชน และขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในส่วนของข้อเสนอแนะพบว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการ
โรงเรียน ควรจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือองค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่นควรเข้าร่วมสนับสนุน และมีค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

Patchalee Rodmanee. (2008). School Administration Support Using Local Wisdom under Samutsakhon Educational Service Office. Master of Education. Bangkok: Graduate School of Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Advisors: Asst. Prof. Dr. Premsuree Chaumthong, Assoc. Prof. Suporn Limboriboon

The objective of this research was to study the school administration support using local wisdom under Samutsakhon Educational Service Office in 4 aspects: academic, personnel, budget, and general affair. The population included 140 school administrators. Data were collected using 5-point rating scale questionnaire and checklist and were statistically analyzed in percentage, mean score, and standard deviation.

The findings revealed that the school administration support using local wisdom under Samutsakhon Educational Service Office in 4 aspects was generally at moderate level and local wisdom was mostly used to support the general affair.

Inconveniences for students to explore the local wisdom were the main problems. Lack of specialists for local wisdom education was the next order as well as unavailability of materials and budget. It was suggested that budget for implementation be allocated. Apart from that, sub-district administrative organization should involve in the business and remuneration to the specialist should be provided.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ เพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรมสุรีย์ เชื้อมทอง ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนท่านคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่กรุณาให้ คำปรึกษา แนะนำ ติดตามตรวจแก้ไขเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์และถูกต้อง ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ท่านผู้อำนวยการทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย มหาบรรพต ท่านผู้อำนวยการรัตนา มุ่ยเรืองศรี ท่านผู้อำนวยการไพบุลย์ กล่อมบรรจง และท่านผู้อำนวยการกรีฑล กลิ่นหอม ที่กรุณาตรวจและ ให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับกำลังใจ จากเพื่อนนักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต ที่ร่วมให้แนวคิดและสนับสนุนด้วยดีตลอดมา

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

นางสาวพัชรี รอดมณี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
ประกาศศุณฺณุปการ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
- ขอบเขตของการวิจัย.....	4
- นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
- กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	9
1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	9
1.2 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10
1.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	11
1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
2. การบริหารจัดการโรงเรียน.....	15
2.1 ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียน.....	15
2.2 การบริหารจัดการโรงเรียนในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่ การศึกษาเป็นฐาน.....	16
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนสมุทรสาคร.....	29
3.1 บริบทของโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร.....	42
3.2 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บริหารจัดการโรงเรียน.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
4.1 งานวิจัยในประเทศ	48
4.2 งานวิจัยต่างประเทศ	54
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ประชากร.....	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	59
ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน...	60
ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุน การบริหารจัดการโรงเรียน.....	70
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	72
สรุปผลการวิจัย.....	72
การอภิปรายผล	74
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม.....	79
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	84
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	93
ภาคผนวก ค. ประวัติผู้วิจัย.....	101

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนสถานศึกษา ครู นักเรียน ห้องเรียน สายสามัญ ปีการศึกษา 2550 จังหวัดสมุทรสาคร	43
2	แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู สาย อาชีวศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร แยกตามสังกัด	43
3	แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน อาจารย์ ระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดสมุทรสาคร	43
4	ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	59
5	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน.....	61
6	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานวิชาการ.....	62
7	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานบุคคล.....	64
8	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานงบประมาณ.....	66
9	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานทั่วไป.....	68
10	ค่าความถี่และค่าร้อยละของปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุน การบริหารจัดการโรงเรียน.....	70
11	ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน.....	71

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2	แสดงจำนวนนักเรียน / นักศึกษาของจังหวัดสมุทรสาคร ในปี 2550....	42

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการทบทวนบทเรียนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ข้อสรุปว่าการพัฒนาประเทศไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤตนาาประการ การพัฒนาคนหรือการศึกษาโดยรวมเป็นไปตามแนวทางของตะวันตกเป็นสำคัญ ฉะนั้นเพื่อให้การพัฒนาคนต่อแต่นี้ไปได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทย การนำเอาภูมิปัญญาที่สั่งสมไว้ในบ้านเมืองมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนหรือการปฏิรูปการศึกษา จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 :1)

หลักการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือเขตพื้นที่การศึกษา มีข้อกำหนดให้กระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไปให้หน่วยงานระดับปฏิบัติอันได้แก่ โรงเรียนและเขตพื้นที่ให้มากที่สุด การปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูประบบบริหาร พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาขึ้นใหม่เพื่อนำไปสู่ "ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม" ทั้งนี้ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (มาตรา 39) (ปัญญา แก้วก้อย และ สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล.2545 : 2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแนวทางการปฏิรูปการศึกษา กำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 23 ข้อ(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขึ้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวาระหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 : 11)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในท้องถิ่น อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาชิ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของ ภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 4)

ภูมิปัญญาเป็นความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนานและได้ถูกถ่ายทอด จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน จากรุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของวิถีชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ อย่างผสมผสานกลมกลืนกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ภูมิปัญญานับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งแสดงถึงความเจริญและความเป็นอารยะของประเทศ ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่มี ประวัติศาสตร์อันยาวนาน บรรพบุรุษของไทยได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่มีคุณค่า และได้สืบทอดมาสู่ลูกหลานจนทุกวันนี้ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของ ภูมิปัญญาช่วยให้บุคคลทุกเพศทุกวัยได้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ผสมผสานกันหรือที่เรียกว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างมาก เมื่อประเทศไทยได้นำหลักสูตรการศึกษาจากประเทศตะวันตกมาใช้ ได้ส่งผลให้การถ่ายทอด ภูมิปัญญาไทยลดน้อยถอยลง การจัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาจากชุมชนได้นั้น ไม่สามารถกระทำได้โดยเพียงการเขียนหลักสูตร แต่โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความใกล้ชิดไม่แยก จากกัน นั่นคือชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ขณะเดียวกันโรงเรียนเอง ก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันดังกล่าวนี้ จะทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและโรงเรียน การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะ เป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ตามความต้องการของตน ทั้งด้านวิชาการและด้านอาชีพ เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้มีการ

กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนประการหนึ่งว่าผู้เรียนต้องมีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย และแนวการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รวมทั้งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ภูมิปัญญาไทยโดยให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำหลักสูตรในส่วนของ กับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิก ที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของไทยได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์จาก การให้ความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียวไปสู่การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย โดยเน้นให้ นักเรียนทุกคนเห็นความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่ภูมิปัญญาไทย (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ .2537:19)

จังหวัดสมุทรสาคร แบ่งออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอกระทุ่มแบน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดชายฝั่งยาว 41.8 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนนี้เหมาะ ที่จะประกอบอาชีพประมงทางทะเล เพาะเลี้ยงชายฝั่งและทำนาเกลือ และยังมีส่วนที่มีการพัฒนา พื้นที่ขุดคลองเพื่อนำน้ำจืดมาทำการเพาะปลูกพืชนานาชนิดและเป็นย่านธุรกิจอุตสาหกรรมและ ที่อยู่อาศัย ในการดำรงชีวิตมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา จึงควรมีการถ่ายทอดและปลูกฝัง ให้กับนักเรียนในท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็น กระบวนการขัดเกลาหลักของสังคมนั้นมิได้เอื้อให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนรู้เรื่องราวและภูมิปัญญา สังคมไทยที่สั่งสมสืบทอดมาในอดีตเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นการนำภูมิปัญญามาใช้ในการ จัดการศึกษาผู้รู้ก็มีจำนวนจำกัดและส่วนใหญ่ก็สูงอายุ มีแต่จะล่วงลับไป ความรู้ความชำนาญที่ สั่งสมไว้ก็ดับสูญตามไปด้วย (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 :1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจจะศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและ การระดมทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิต มาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะได้ข้อมูลและนำมาปรับปรุงแก้ไขและสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้มี คุณภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านที่จะศึกษา

ศึกษาระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน พร้อมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น สนับสนุนการเรียนรู้ในชุมชน
2. ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานด้านบุคคล ได้แก่ การคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมกับงาน หรือเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนงานด้านงบประมาณ จัดหาเงินทุนสนับสนุนการจัดการศึกษา
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนงานด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ งานธุรการและสารบรรณ งานแผนงานและสารสนเทศ งานสวัสดิการและอนามัย งานอาคารสถานที่ งานประชาสัมพันธ์ และงานสัมพันธ์ชุมชน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 140 โรงเรียน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย ปีการศึกษา 2550 – ปีการศึกษา 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติ วิธีการดำรงชีวิต ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาของคนในท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง เป็นความรู้ที่ผู้รับ การถ่ายทอดสามารถนำไปใช้ได้ เช่น การแพทย์แผนไทย การใช้สมุนไพรไทย การปรุงอาหาร การทำมาหากิน การจักรสานงานหัตถกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคล ปราชญ์ชาวบ้านใน แห่งของผู้คิด ผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น แม่ครัวขนมหวาน นักแสดงนาฏศิลป์ แพทย์แผนไทย หมอทำขวัญ ช่างสิบหมู่

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน หมายถึง การนำวัสดุที่มีอยู่หรือ ได้จากธรรมชาติมาใช้หรือแปรรูปให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต รวมไปถึงการระดมกำลังกาย ตลอดจน กำลังทรัพย์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การใช้พืชสมุนไพร การทำปุ๋ยชีวภาพ การใช้ ประโยชน์จากใบตอง ต้นกก ผักตบชวา การจัดกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ ผลิต กองทุนและธุรกิจชุมชน การทอดกฐิน การบริจาคเงินช่วยงานประเพณีต่าง ๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิธีการดำรงชีวิต หมายถึง เจตคติที่ได้รับการยอมรับ นับถือสืบต่อกันมาเกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การแห่ธงสงกรานต์ พิธีตั้งศาลพระภูมิ การทำขวัญข้าว ลอยกระทง ซ้อมคิดจากนิทานชาวบ้าน สุภาษิตคำพังเพย

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรืออาจารย์ใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
3. เป็นแนวทางให้โรงเรียนได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการศึกษา และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร ข้อมูลและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แนวคิดทฤษฎีหลักการบริหารจัดการโรงเรียนใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป และลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิต เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

(มาตรา 23) (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(มาตรา 27) ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วน ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

- ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น**
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้
 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา
 3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน
 4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติ วิธีการดำรงชีวิต

- หลักการบริหารจัดการโรงเรียน**
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ
 2. ด้านการบริหารงานบุคคล
 3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ
 4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

- การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียน**
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ
 2. ด้านการบริหารงานบุคคล
 3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ
 4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยในเรื่องนี้มีข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องสมบูรณ์ จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การบริหารจัดการโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียน
- 2.2 การบริหารจัดการโรงเรียนในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือ

เขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนสมุทรสาคร

- 3.1 บริบทโรงเรียนในเขตจังหวัดสมุทรสาคร
- 3.2 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บริหารจัดการโรงเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยภายในประเทศ
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากคำว่า "ภูมิ" มีความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ "ปัญญา" หมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่การเรียนรู้และคิด "ภูมิปัญญา" หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้ สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ปัญหาของมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 11) นักวิชาการได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544 : 42) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าหมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ ในการปรับตัวและดำรงชีพ ในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา

จำไพ โภษุฑ (2545 : 13) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ ภูมิหลังที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ แวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการสืบทอดกันมาโดยทางจารีตประเพณี วิถีการดำรงชีวิตและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุล และความสงบสุขของคนในท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544:13) กำหนดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็น องค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมา ให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยให้การเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต ของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนา ไปสู่คนรุ่นหลังได้

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2538 : 47) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย มีความสะดวกสบาย สุขสบาย และบันเทิงใจ อาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตน ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาก่อน หรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของ กลุ่มชนก็ได้

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความรอบรู้ ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด และอุดมคติวิถีการดำเนินชีวิต สังคมประสบการณ์และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังในท้องถิ่นให้ดำเนินไปอย่างปกติสุข

2. ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2536 : 21-21) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่ามีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงสุดโดยความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2526 : 3-4) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ได้เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้าน "รู้อะไร" อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร โดยพิจารณาจาก

1. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและกระจายความรู้ โดยความรู้ไม่ได้ลอยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้านสั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวตนคนหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้เราควรศึกษา ด้วยวาระบวนการนั้นเป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราก็ต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

3. การสร้างสรรค์ปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่นการทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมไม่ใช่วิทยาศาสตร์ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจและจริยธรรม มีลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะ คือลักษณะทางรูปธรรม เช่น สินค้าพื้นเมือง เครื่องมือสำหรับการประกอบอาชีพ อุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน ยาสมุนไพร และลักษณะทางนามธรรม เช่น วิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น ความเชื่อในการดำเนินชีวิต

3. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในท้องถิ่น อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย บุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานนั้นๆ มาอย่างมากมาย ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่นำมาปฏิบัติ มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรม เป็นความรู้ที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความรู้ ความสามารถดังกล่าว เป็นสิ่งที่สะสมมานาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลในตัวเองที่น่าศึกษา ควรอนุรักษ์และสืบทอด ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมียุ่อยู่มากมายในท้องถิ่น แต่ละคนต่างมีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีผลงานเพื่อการดำรงชีวิตที่แตกต่างออกไปหลายด้านหลายสาขา ดังนี้ (อบเชย แก้วสุข, 2543 :26)

1. สาขาเกษตรกรรม คือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และมีผลงานด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่ นาสวนผสม ฯลฯ โคตเด่น เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง มีรายได้จากผลผลิตด้านนี้ มีแนวคิดที่ดี แปลงใหม่ที่เป็นประโยชน์ และช่วยพัฒนาอาชีพด้านนี้ได้เป็นอย่างดี น่าสนใจ เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2. สาขาคหกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ด้านอาหาร เป็นต้นตำรับการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการ ใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิด ดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่ หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศ สามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำส้มหรือหมาก ขนมห่างๆ ฯลฯ

2.2 ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม สามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้ สามารถทำเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้าไหม การดัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือน บริเวณได้น่าอยู่ น่าอาศัยตามอัตภาพ ทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรมคือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

3.1 ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า หน้าผา และการสักลาย

3.2 ด้านประติมากรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอง สลักลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง

3.3 ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่อง การก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิฯลฯ

3.4 ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่นเครื่องจักสาน

3.5 ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า

3.6 ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นพื้นบ้าน คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับร้อง การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ สีเก เพลง กันตรึม เจริญ ฯลฯ

4. สาขาสาธารณสุข คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ด้านการ ไข้ยาสมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการ แต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น

6. สาขาอื่นๆ ภูมิปัญญาด้านอื่นๆนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญา หรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้

6.1 ด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น หมอลูตราชวัลย์

6.2 ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์หรือหมอดู ฯลฯ

6.3 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 23) ได้กำหนดสาขาย่อยของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำการคัดเลือกและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม 5 สาขา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน
2. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร
3. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน เช่น กองทุนต่างๆ

ในชุมชน กลุ่มแม่บ้าน

4. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เช่น หมอพื้นบ้าน
5. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร

การเกษตร

สรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งได้ 4 ประเภท

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ หมายถึงความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิต พื้นความรู้ความสามารถ วิธีการดำเนินชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดสามารถนำไปใช้ได้อย่างปกติสุข
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ค้นคิดองค์ความรู้ ผู้ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน หมายถึง การนำวัสดุที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์ สร้างมูลค่าเพิ่มกับวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมทั้งการระดมกำลังกายและกำลังทรัพย์
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิต หมายถึง เจตคติที่ได้รับการยอมรับนับถือสืบทอดกันมาเกี่ยวกับ ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน หรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนจากสถาบันใดๆ แต่จะให้สามัญญ์สำนึก คือ การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบและจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัว และใช้การถ่ายทอดดังนี้

1. ใช้วิธีสาริต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอน ให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจแล้ว ให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

2. ใช้วิธีปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย สาริตแล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำๆจนเกิดความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริงนำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น

ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น ส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่าง ผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหนมาก จะไม่แพร่พรายให้คนอื่นรู้ ที่เป็นอย่างนี้เพราะสาเหตุหลายประการคือ

1. กลัวการแก่งแย่งการทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่จะต้องทำผลผลิตเพื่อค้าขาย

2. กลัวเรื่องชื่อเสียง เกียรติภูมิ และกลัวคนอื่นขโมยภูมิปัญญา ถ้าถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นแล้วเขาทำดีกว่า เจ้าตำรับก็จะมีชื่อเสียง

3. มีความเชื่อและถือสัจจะจากปู่ ย่า ตา ทวด ที่ต้องการปกปิดเคล็ดลับหรือกลวิธีการผลิต

4. สื่อและเทคโนโลยียังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ปัจจุบันนี้ กลุ่มเป้าหมายของการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขยายไปสู่สาธารณชนทั่วไปบ้างแล้ว อาจเนื่องจากสาเหตุต่างๆต่อไปนี้

1. ได้รับการกระตุ้น และการสร้างความตระหนักจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น หน่วยงาน พัฒนาชุมชน กรมการศึกษ นอกโรงเรียน สำนักงานเกษตร ฯลฯ

2. การถ่ายทอดความรู้ได้รับคำตอบแทน ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคน จะตั้งราคาวิชา ใ้มาไม่น้อยขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดสำหรับวิชา วิชาชีพนั้นๆ

3. สื่อต่างๆในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ภูมิปัญญาสามารถถ่ายทอดความรู้ โดยใช้สื่อต่างๆได้อย่างสะดวก หน่วยงานต่างๆที่ให้การ สนับสนุนภูมิปัญญา ก็สามารถถ่ายทอด สืบทอดความรู้ได้อย่างกว้างขวาง

4. ความจำเป็นในการผลิต ทำให้ภูมิปัญญาต้องถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากคนในครอบครัวหรือผู้สืบสายเลือด เพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตผู้ตลาด

จากแนวคิดที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีการ ถ่ายทอดในหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งสรุปได้ 2 ลักษณะคือ การถ่ายทอดโดยตรง และการ ถ่ายทอดทางอ้อม การถ่ายทอดทางตรงได้แก่ การทดลองปฏิบัติจริงด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยตรง

จากผู้ทรงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถทำหน้าที่ในการบอกเล่าให้ปฏิบัติ รวมถึงแหล่งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น การถ่ายทอดโดยทางอ้อม ได้แก่ วิธีการถ่ายทอดในรูปแบบความบันเทิง ซึ่งสอดแทรกค่านิยม เจตคติ คุณธรรม คำสอนต่าง ๆ ให้ข้อคิดคติเตือนใจ เช่น การละเล่น ลำตัด นิทาน ปริศนาคำทาย

การบริหารจัดการโรงเรียน

การบริหารจัดการโรงเรียนมีความสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารโรงเรียน และเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การบริหารมีภารกิจที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหารที่เป็นขั้นตอน และต้องกระทำต่อเนื่องกันไปเป็นกระบวนการ โดยให้ประสานสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่องและทุกขั้นตอนจะต้องดำเนินไปอย่างประสานสัมพันธ์กัน จึงจะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้วางไว้

การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัย สั่งการ ควบคุม และจัดการในเรื่องเกี่ยวกับงานหรือกิจการในโรงเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ภาระหน้าที่ดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับครู นักเรียน บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน โปรแกรมการศึกษา กิจกรรมต่าง ๆ หลักสูตร วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้โรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุดในการนำนโยบายและหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กโดยตรง จากแนวคิดของการบริหารจัดการโรงเรียน ได้มีนักบริหาร นักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียน

มนัส พลายชุม (2540 : 8) ให้ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียนว่าหมายถึง การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

นิพนธ์ กินารวงศ์ (2533 : 12) ให้ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียนว่า หมายถึง กระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคลากรซึ่งเรียกว่าผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการการจัดการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 5) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียนว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมี จัดการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

สรุปการบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการ การจัดบริการเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ จากบุคลากรหลายฝ่ายร่วมมือกัน เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยความรู้ทักษะที่มีอยู่มาทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่รัฐกำหนดไว้โดยจะต้องพัฒนานักเรียนในทุกด้านตั้งแต่ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลและรับผิดชอบของหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่บริหารภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย

2. การบริหารจัดการโรงเรียนในรูปแบบการใช้โรงเรียน หรือเขตพื้นที่การศึกษา เป็นฐาน

การบริหารและการจัดการศึกษาของไทยแต่เดิมใช้รูปแบบของการรวมอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง และมีการมอบอำนาจการบริหารและการตัดสินใจเพียงบางส่วนไปให้หน่วยราชการที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาในส่วนภูมิภาคและสถานศึกษา แต่แนวปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีข้อกำหนดให้กระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไปให้หน่วยงานระดับปฏิบัติ อันได้แก่ โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาให้มากที่สุด โดยการบริหารส่วนกลางจะทำหน้าที่เพียงการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดและประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นประการสำคัญ ส่วนการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณและการเงิน การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปจะมีการกระจายอำนาจไปให้โรงเรียน และเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบดำเนินการเองเป็นสำคัญ โดยรูปแบบของการบริหารและการจัดการศึกษาตามข้อกำหนดดังกล่าวนี้ จัดเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่เรียกว่าการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบของการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน ดังนั้นผู้บริหารทั้งในระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษาจำเป็นจะต้องมีความรู้และความเข้าใจแนวคิด หลักการ และรูปแบบการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน ลักษณะแนวทางและเทคนิคการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณและการเงิน และการบริหารทั่วไป ในระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งบทบาทของผู้บริหารในการบริหารและจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามแนวปฏิรูปการศึกษา (ปัญหา แก้วทิพย์ และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล 2545 :1) ดังนั้นขอบข่ายของงานบริหารจัดการโรงเรียนจึงประกอบด้วยงาน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณและการเงิน การบริหารงานทั่วไป ซึ่งแต่ละงานมีขอบข่ายการบริหารงานดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารจัดการโรงเรียน ไม่ว่าจะโรงเรียนจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนจะพิจารณาได้จากผลงาน ด้านวิชาการ คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับงานวิชาการของโรงเรียน เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับ หลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ มีความขยันหมั่นเพียร มีความเป็นพลเมืองดี และสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหัวใจของโรงเรียน และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับของโรงเรียน (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535 : 16) ทั้งนี้ กรมสามัญศึกษาระบุว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน ไม่ว่าจะโรงเรียนประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษาจะได้รับการพิจารณาจากผลงานวิชาการเป็นสำคัญ ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องให้ความสนใจงานด้านวิชาการเป็นพิเศษ โดยวางแผนให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตลอดจนติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ (กรมสามัญ, 2532 : 6)

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

คำมา บุญช่วย. (2537 : 2) นักการศึกษาให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน ผู้ศึกษาต้องใช้ความพยายามและความสามารถเป็นอย่างมากในการนำคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

รุจิรี มุัสาระ และ จันทราณี สงรณนาม. (2545 : 56) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535 : 16) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรม ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

นิพนธ์ กิณางค์ (2526 : 64) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบเป็น อันดับแรกเพราะเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา คือการให้บริการด้าน วิชาการซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของโรงเรียน ถ้าหากการบริหารงานวิชาการล้มเหลวแสดงว่าการบริหาร โรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพ

กิติมา ปรีดีดีลภ. (2532 : 47) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิด ที่มีอยู่ในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

ที่สุด อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหลัก ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและรวมถึงการอบรมจรรยาและความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอข่ายการบริหารงานวิชาการ

เพื่อให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอข่ายการบริหารงานวิชาการอย่างลึกซึ้ง ขอข่ายการบริหารงานวิชาการ มีดังนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535 : 17-19 , รุจีร์ ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม. 2545 : 58-76)

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย
 - 1.1 หลักสูตรสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 สื่อการเรียนรู้
 - 1.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ที่เรียกว่า "หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544" (กระทรวงศึกษาธิการ : 2544) ซึ่งเป็นผลมาจากทการปฏิรูปเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้ทันสมัยกับระดับอายุและวุฒิภาวะของผู้เรียนและแก้ไขสาระที่ซ้ำซ้อน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการเป็นหน่วยงานในการดำเนินการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2544 ดังนั้น กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ได้แก่

1.1 การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งเป็นองค์ความรู้เดิม โดยต้องนำมาจัดให้เป็นระบบ และมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นรายวิชาและช่วงชั้น โดยปฏิรูปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 27 ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตลอดจนต้องคำนึงถึงความพร้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาตามหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงในชุมชน แทนการเรียนรู้จากสิ่งที่ไม่ใกล้ตัว สาระการเรียนรู้มีทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระ ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ สักยภาพพื้นฐานในการคิด การทำงาน และการพัฒนาตนเอง

1.2 พัฒนาระบบการเรียนรู้

การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ การจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรใหม่จึงน่าจะมีหลักและแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้

- เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี
- นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลาย ๆ แหล่ง และเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน
- เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี
- เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่ตายตัว เพียงคำตอบเดียว
- ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่
- ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.3 สื่อการเรียนรู้

ผู้บริหารจะต้องจัดให้สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอน เพราะสื่อเป็น สิ่งที่ช่วยให้ครูเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น สื่อที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครู บันทึกการสอน และนอกจากนี้แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก็ถือว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของครูดำเนินไปด้วยดี ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามกระบวนการต่าง ๆ ที่หลักสูตรต้องการในปัจจุบันต้องยอมรับว่าผู้เรียนทุกคนต่างก็มีประสบการณ์เดิมอยู่แล้ว ความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับ อาจมีมาได้หลายทาง นอกจากครูและสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ คอมพิวเตอร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถของครูที่จะสามารถจัดหามาใช้และศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนที่จะสามารถจัดหามาใช้ และศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งหลักสูตรใหม่มิได้ละทิ้งหนังสือแบบเก่า ๆ โดยสิ้นเชิง องค์ความรู้ใหม่ก็ยังคงต้องอาศัยหนังสือเก่ารวมอยู่ตามความจำเป็นและความเหมาะสม

1.4 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสมได้ กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ระดับ คือ (1) การประเมินผลระดับชั้นเรียน (2) การประเมินผลระดับสถานศึกษา (3) การประเมินผลระดับชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ : 2544)

2 การวิจัยในชั้นเรียน

ผลจากการประเมินผู้เรียน จะทำให้ครูได้รู้ข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนและหาวิธีการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีที่สามารถจะแก้ไขข้อบกพร่องได้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่น่าเชื่อถือและเป็นระบบในการแสวงหาคำตอบ เพราะเป็นการคิดค้นและพัฒนาที่เป็นการแก้ปัญหา ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงในชั้นเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแสวงหาคำตอบจากปัญหาและข้อสงสัยของครู เป็นการคิดพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและการเรียนการสอน

3. การสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม เป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ที่ครูจัดให้สำหรับผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ การสอนซ่อมเสริมอาจจัดขึ้นภายหลังเมื่อครูได้ดำเนินการสอบวัดผลและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนแล้ว พบว่าความสามารถของผู้เรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ จากผลการตรวจสอบของครูจะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่ช่วยให้ครูสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ด้วยวิธีการสอน ซ่อมเสริม

4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายมิได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะการสอนในชั้นเรียน แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นวิธีการช่วยพัฒนาคุณลักษณะและนิสัยใจคอของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์กตัญญู มีความเมตตากรุณา รักใคร่กลมเกลียว อดิเรกสามัคคีและมีวินัย มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี ถ้าการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

5. การนิเทศภายในสถานศึกษา

ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษา ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน และบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน

6. การประกันคุณภาพการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ สถานศึกษาจึงต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่จัดดำเนินการอย่างพอเพียงและสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

การบริหารงานวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญมากกว่าการบริหารงานด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานวิชาการจะเกี่ยวข้องทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษาทุกแห่ง การที่ผู้บริหารงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายนั้นผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในขอบข่ายของงานวิชาการ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งขอบข่ายของงานวิชาการประกอบด้วยหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การวิจัยในชั้นเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การนิเทศภายในสถานศึกษา

และการประกันคุณภาพการศึกษา (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535 : 17-19 , รุจิร ภู่อาระ และ จันทรานี ลงวนนาม, 2545 : 58-76)

โดยสรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการด้านวิชาการ หมายถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุนตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการวางแผนและวิธีดำเนินงาน งานหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน งานวัดประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายในและงานประชุมอบรมทางวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล (Personnel Management) หรือบางตำราเรียกว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) นอกเหนือจากนี้ยังมีคำอื่น ๆ อีกหลายคำที่มีความหมายเช่นเดียวกัน เช่น การบริหารพนักงาน เจ้าหน้าที่ การบริหารอัตรากำลัง การบริหารเจ้าหน้าที่ ส่วนคำภาษาอังกฤษก็มีการใช้ที่แตกต่างกัน เช่น Personnel, Administration, Labor Relation , Labor Management , Management of Human Resource เป็นต้น วิจิตร ศรีตะอำน (2530 : 2) ได้กล่าวไว้ในการบริหารทางการศึกษาว่า “บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งโดยนับเป็นบุญแห่งลัทธิผลทางการศึกษา เชื่อกันว่าครูดี คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการศึกษา สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้บริหารโรงเรียนควรจะต้องบริหารบุคลากรให้ได้ผลดีและได้รับความสำเร็จ ในการทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในหน่วยงานร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ” นักวิชาการได้ให้ ความหมายของคำว่าการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

ความหมายการบริหารงานบุคคล

ธงชัย สันติวงศ์ (2539 : 1) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลหมายถึง ภารกิจของผู้บริหารทุกคนที่มุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร ซึ่งจะสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์การ

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540 : 140) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลเป็นศิลปะในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม พัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ และใช้บุคคลนั้นๆ ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ

พยอมน วงศ์ลาวศรี (2538 : 5) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลหมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหาคัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ในการปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนาอัตรารักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กร เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงานและยังรวม

ไปถึงการแสวงหาวิธีทำให้สมาชิกในองค์กรต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุพหุผลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจของผู้บริหารในการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก และบรรจุและบำรุงรักษา เพื่อให้ปัจจัยด้านบุคคลขององค์กรเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 54 กำหนดให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลโดยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งของหน่วยงานทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาของรัฐและระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยยึดหลักการกระจายอำนาจทางการบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 31)

การบริหารงานบุคคลเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งขององค์กรที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในการปฏิบัติผู้บริหารทุกคนต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง นับตั้งแต่การแสวงหา คัดเลือก ประมุขนิเทศ ให้การอบรมหาวิธีจูงใจและกระตุ้นการทำงาน รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงาน องค์กรจะต้องมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (การพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา. มปป : 135-158

1. การวิเคราะห์งาน
2. การออกแบบงาน
3. การวางแผนและการพยากรณ์กำลังคน
4. การสรรหา
5. การคัดเลือก
6. การประมุขนิเทศ และการบรรจุ
7. การฝึกอบรมและการพัฒนา
8. การประเมินการปฏิบัติงาน
9. การวางแผนและพัฒนาอาชีพ
10. การบริหารค่าตอบแทน
11. ความปลอดภัยและสุขภาพ
12. การจูงใจในการทำงาน

พนัด หันนาคินทร์ (2530 : 46) กล่าวว่าขอบข่ายของการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา มีอยู่ 8 ประการคือ

1. การวางแผนกำลังหรือ การจัดอัตรากำลัง
2. การสรรหา หรือ การรับสมัครบุคลากรเข้าทำงาน
3. การคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงาน
4. การนำเข้าสู่งาน
5. การประเมินบุคลากร
6. การพัฒนาบุคลากร
7. การตอบแทนบุคลากร
8. การสร้างสภาพความมั่นคงในการทำงานของบุคลากร

เวย์น และ โน (Wayne and Noe 1990 : 8 - 10) เสนอขอบข่ายของการบริหารงานบุคลากรไว้ 6 ประการ คือ

1. การวางแผนและคัดเลือกบุคลากร
2. การพัฒนาบุคลากร
3. การจัดผลประโยชน์ตอบแทน
4. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับความปลอดภัยและสุขภาพอนามัย
5. การสร้างแรงงานสัมพันธ์
6. การวิจัยทรัพยากรบุคลากร

แคสเทเตอร์ (Casterter, 1976 : 42 - 43) มีความเห็นว่าการบริหารบุคลากรมีขอบข่าย ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดองค์การ การวินิจฉัย สั่งการและการควบคุมซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสรรหา การบรรจุ การประเมินผล การพัฒนา การให้ค่าตอบแทน และการให้ความมั่นคงปลอดภัย

ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา

การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาจะประสบความสำเร็จมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึง ดังนี้ (ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, 2545 : 22)

1. การยึดหลักการสำคัญตามระบบคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถ หลักความเสมอภาค หลักความมั่นคง และหลักความเป็นกลางทางการเมือง
2. การวางแผนกำลังคน โดยมีข้อมูลบุคคลที่ทันสมัย เพื่อให้สถานศึกษา/เขตพื้นที่การศึกษาใช้ในการบริหารจัดการบุคคลให้บรรลุเป้าหมาย

3. การพัฒนาบุคคล โดยกำหนดนโยบายเพื่อเน้นการสร้างคนเป็นการลงทุนระยะยาว มีการพัฒนาบุคคลอย่างทั่วถึง ตรงความต้องการเป็นรายบุคคล ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเก่ง สอนงานได้ มีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งการดูงาน การโยกย้ายงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา

4. การส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ และให้ขวัญกำลังใจ

5. การให้บุคลากรมีส่วนร่วมและปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นเจ้าของ

โดยสรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานบุคคล หมายถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุนตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงานการพัฒนาและดำรงรักษาบุคลากร งานรักษาระเบียบวินัย งานพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

การบริหารงานงบประมาณ

การจัดการด้านงบประมาณและการเงิน มีแนวทางสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจการบริหารโดยให้เขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงบประมาณ และหน่วยบริหารการเงิน ให้สถานศึกษาเป็นหน่วยบริหารการเงินที่สามารถกำหนดความต้องการงบประมาณของตนเอง โดยจัดทำงานประมาณผ่านเขตพื้นที่การศึกษา และมีอิสระในการจัดการ ทรัพย์สินและหารายได้เพิ่มได้มากขึ้น ทั้งนี้มุ่งเน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการ ช่วยระดมทรัพยากรและการลงทุนจากแหล่งต่าง ๆ โดยมีระบบตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากรเพื่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบอีกด้วย (ปัญญา แก้วเกียรติ และสุภัทร หันต์พัฒนกุล, 2545 : 24)

ดังนั้นงานงบประมาณและการเงินจึงเป็นไปในลักษณะของการให้ความเป็นอิสระคล่องตัวซึ่งเป็นไปตามแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ควบคู่กับระบบ การตรวจสอบ เพื่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรที่มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกำหนดแนวทางไว้หลายประการ เช่น การจัดสรรงบประมาณรวมเป็นก้อนมุ่งที่แผนงานและผลงาน กำหนดมาตรฐานการจัดการทางการเงิน โดยให้มีการคำนวณต้นทุนกิจกรรมการบริหารสินทรัพย์ เป็นต้น การจัดทำระบบบัญชีตามเกณฑ์ ฟังรับ ฟังจ่ายและจัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว มีขั้นตอนที่ไม่ต้องผ่านการกลั่นกรองหลายขั้นตอนเกินความจำเป็นทั้งนี้การตัดสินใจในทางงบประมาณ และทางการเงินจะอยู่ในระดับสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามากที่สุด จะเห็นได้ว่าลักษณะกระบวนการงบประมาณเปลี่ยนแปลงไป สถานศึกษามีอิสระและคล่องตัวในการบริหารงบประมาณและทรัพยากร โดยจัดสรรผ่านด้านอุปสงค์หรือผู้เรียน (demand side financing) หรือสนองความต้องการของผู้เรียนตามแนว

ทางการจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด แทนการจัดสรรระบบเดิม ซึ่งจัดสรรผ่านด้านอุปทานหรือสถานศึกษา (supply side financing) (ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. 2545 : 24)

สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยบริหารการเงิน สามารถกำหนดความต้องการงบประมาณของตนเองได้โดยจัดทำงบประมาณผ่านเขตพื้นที่การศึกษา แม้ว่าสถานศึกษาของรัฐจะไม่เป็นนิติบุคคลก็ตามแต่ จะมีความเป็นอิสระคล่องตัวในการจัดการทรัพยากรและหารายได้เพิ่มได้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และช่วยระดมทรัพยากรและการลงทุนจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งนี้จะมีระบบตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากร เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกด้วย

การบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และระบบงบประมาณแบบมุ่งผลงาน

1. การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) หรือเรียกกันทั่วไปว่า RBM เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) (ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. 2545 : 25-26)

ผลผลิต เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินกิจกรรมภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเสร็จกิจกรรมนั้น ๆ เช่น จำนวนสื่อการเรียนการสอนที่สถานศึกษาจัดซื้อ จำนวนครูที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นต้น

ผลลัพธ์ เป็นผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมแล้วเสร็จ เป็นเวลาพอสมควร ไม่เกิดขึ้นทันทีทันใด เช่น ระดับคะแนนจากการทดสอบสูงขึ้น นักเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ สามารถประกอบอาชีพสุจริตได้ เป็นต้น

ในการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน โดยให้กรอบความคิดของการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ระบบดังกล่าวจึงมีวิธีการโดยระบุพันธกิจ (mission) ขององค์กร เป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลสม่ำเสมอ โดยเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่ใช้เพื่อให้ได้ผลผลิตและผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้

2. ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

2.1 หลักการระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting) มีหลักการที่เป็นจุดเน้น คือ

1. ค่าใช้จ่าย
2. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3. ตรวจสอบได้

4. มีมาตรฐานชี้วัดผลการดำเนินการ (performance) ทั้งด้านผลผลิต

และผลลัพธ์

อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษา จะต้องสอดคล้องกับนโยบายและจุดหมายของรัฐบาล

2.2 หลักการการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน หลักสำคัญของการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน มีดังต่อไปนี้

1. ลดการควบคุมจากส่วนกลาง ส่งเสริมให้เกิดการบริหารที่คล่องตัว ตอบสนองต่อความต้องการของแผนงาน
2. ลดขั้นตอนในการอนุมัติเบิกจ่าย
3. ให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์
4. กระตุ้นเรื่องประสิทธิผลของหน่วยงานว่าบรรลุผลลัพธ์ได้หรือไม่ จะปรับปรุงผลลัพธ์ได้อย่างไร
5. กระตุ้นเรื่องประสิทธิภาพของแผนงานว่าบรรลุผลลัพธ์ โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดได้หรือไม่ ปรับปรุงผลลัพธ์โดยเสียค่าใช้จ่ายเท่าเดิม ได้หรือไม่
6. ผลักดันงบประมาณจากแผนงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์เป็น ก่อให้เกิด ผลลัพธ์
7. เน้นผลผลิตมากกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป
8. ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นตัวชี้เป้าเป้าหมายของนโยบายของหน่วยงาน
9. กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์มากกว่า 1 ปีงบประมาณ
10. เลือกระบบผลผลิตที่ทำให้ชุมชน สังคม ประชาชนพอใจ
11. เน้นผลผลิต ผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ความพอใจของชุมชน ผู้ปกครอง ประชาชน การเสร็จทันเวลา ต้นทุนต่อหน่วย และประสิทธิผล
12. จำกัดรายจ่ายภายในวงเงินที่จำกัด
13. เปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากร เพื่อการได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่า
14. เปลี่ยนวัฒนธรรมจากการทำงานตามข้อบังคับ เป็นทำงานตามพันธกิจขององค์กร

15. ลดกระบวนการทำงาน เพื่อให้คล่องตัวในการบริหารงบประมาณ แต่เพิ่มความรับผิดชอบต่อผลผลิตและผลลัพธ์

โดยสรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุน ตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเพื่อคำนวณเงินงบประมาณ การรับและการจ่ายเงินงบประมาณ การควบคุม การทำบัญชี การรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งการขอรับบริจาคทรัพย์สินเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนการตรวจสอบทั้งด้านงบประมาณการเงินและสินทรัพย์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

การบริหารงานทั่วไป

การบริหารทั่วไปของสถานศึกษาและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การบริหารทั่วไปจะเป็นกิจกรรมสนับสนุนการ ดำเนินงานของสถานศึกษาและหน่วยงานให้เกิดความคล่องตัว สามารถดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน สถานศึกษามักแบ่งการบริหารงานออกเป็น 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน เมื่องานด้านวิชาการ งบประมาณและบริหารงานบุคคลได้แยกออกไปต่างหากแล้ว การบริหารงานส่วนที่เหลือคือ งานบริหารทั่วไปซึ่งอาจประกอบด้วย งานธุรการ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน (ปัญญา แก้วเกียรติ และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, 2545 : 36)

ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป

1. งานธุรการ ประกอบด้วยงานสารบรรณ การดำเนินการทั่วไปของสถานศึกษาตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ การควบคุมงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุ ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สถิติต่าง ๆ เป็นต้น
2. งานอาคารสถานที่ ประกอบด้วย การจัดสำนักงาน ห้องธุรการ ห้องพัสดุ ห้องพยาบาล ห้องประชุมและห้องอื่น ๆ การดูแลรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย รวมทั้งการปรับปรุงบริเวณให้มีภูมิทัศน์ที่ดี ร่มรื่น สะอาด และปลอดภัย
3. งานความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับชุมชน เช่น ให้ความรู้ให้ยืมอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ใ้บุคลากรไปร่วมกิจกรรมในชุมชน รวมทั้งการรับ

ความช่วยเหลือจากชุมชน เช่น ให้ชุมชนเข้ามาร่วมบริหารงานโรงเรียน เติญมาเป็นวิทยากรวิชาชีพ เป็นต้น งานความสัมพันธ์กับชุมชนจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยเป็นกรรมการสถานศึกษา และการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักต่อความร่วมมือปฏิบัติงานกับชุมชนอย่างดี

ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา

ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษามีดังนี้ (ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล 2545 : 38)

1. ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำสูง
2. การจัดบุคลากรปฏิบัติงานให้ตรงกับความสามารถและตามถนัด
3. การจัดระบบสำนักงานที่ดี
4. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การประเมินตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
6. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการบริหารทั่วไป

โดยสรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานทั่วไป หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุนตลอดจน อุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนงานงานธุรการ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนสมุทรสาคร

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร (2547:ออนไลน์) สมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าในอดีตมีชุมชนใหญ่ เรียกว่า "บ้านท่าจีน" ตั้งอยู่บริเวณปากอ่าวไทย ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2099) ได้โปรดให้ยก "บ้านท่าจีน" ขึ้นเป็น "เมืองสาครบุรี" เพื่อเป็นหัวเมืองสำหรับเรียกกระตมพลเวลาเกิดสงคราม และเป็นเมืองด่านหน้าป้องกันผู้รุกรานทางทะเล ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองสาครบุรี เป็น "เมืองสมุทรสาคร" และในปี พ.ศ. 2456 รัชกาลที่ 6 ได้ทรงโปรดให้ทางราชการเปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" ทั่วทุกแห่งในพระราชอาณาจักร เมืองสมุทรสาครจึงได้เปลี่ยนเป็น "จังหวัดสมุทรสาคร" ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงทุกวันนี้

หนึ่ง ในปี พ.ศ. 2440 รัชกาลที่ 5 ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างสรรคความเจริญให้แก่ท้องถิ่น โดยใช้รูปแบบการปกครองแบบสุขาภิบาล และเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2448 ได้ทรงมีพระบรมราชโองการให้ยกฐานะตำบลท่าฉลอมเป็นสุขาภิบาล เรียกว่า "สุขาภิบาลท่าฉลอม" จังหวัดสมุทรสาคร จึงถือได้ว่าสุขาภิบาลท่าฉลอมเป็นสุขาภิบาลแห่งแรกในหัวเมืองของประเทศไทย

ภูมิประเทศ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเลตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 25 ลิปดาถึง 13 องศา 39 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 0.5 ลิปดา ถึง 100 องศา 25 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ 872,347 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 545,217 ไร่ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดินชายฝั่งยาว 41.8 กิโลเมตร น้ำท่วมถึงไม่มีเกาะ ภูเขา และแร่ธาตุ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของจังหวัด พื้นที่ส่วนนี้เหมาะที่จะประกอบอาชีพประมงทางทะเลเพาะเลี้ยงชายฝั่งและทำนาเกลือ ส่วนที่อยู่ถัดไปมีการพัฒนาพื้นที่ขุดคลองเพื่อนำน้ำจืดมาทำการเพาะปลูกพืชนานาชนิดและบางส่วนเป็นย่านธุรกิจอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน ลักษณะดินในจังหวัดสมุทรสาคร จำแนกได้เป็นสองส่วน คือ ดินที่มีลักษณะเป็นดินเลน และดินเหนียวปนร่วน

1. ดินเลน อยู่ในพื้นที่ที่ติดทะเล เขตอำเภอเมือง เนื้อดินเค็มจัด เป็นดินเหนียวจะเป็นพื้นที่สำหรับทำนาเกลือ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

2. ดินเหนียวปนร่วน อยู่ในพื้นที่เขตอำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกระทุ่มแบน พื้นที่บางส่วนของถนนของอำเภอเมือง เป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม่ดอก

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ ได้แก่

1. แม่น้ำท่าจีน เป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหลักของจังหวัดสมุทรสาคร เป็นสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่จังหวัด ผ่านอำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอเมืองสมุทรสาคร แล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร
2. คลองมหาชัย เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอเมืองสมุทรสาคร ออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่กรุงเทพมหานคร
3. คลองพิทยาลงกรณ์ เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอเมืองสมุทรสาคร ออกสู่มแม่น้ำท่าจีนที่จังหวัดสมุทรปราการ
4. คลองสุนัขหอน เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านอำเภอเมืองสมุทรสาคร ออกสู่มน้ำแม่กลองที่จังหวัดสมุทรสาคร
5. คลองภาษีเจริญ เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอกระทุ่มแบนออกสู่มน้ำเจ้าพระยาที่กรุงเทพมหานคร
6. คลองบางยาง ไหลผ่านอำเภอกระทุ่มแบน เชื่อมกับคลองดำเนินสะดวกที่อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
7. คลองดำเนินสะดวก ไหลผ่านอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และผ่านอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำชลประทาน โดยมี โครงการชลประทานตั้งอยู่ในจังหวัด 2 โครงการ คือ โครงการชลประทานสมุทรสาคร และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ภาษีเจริญ มีพื้นที่ชลประทานจำนวน 438,364 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอกระทุ่มแบน นอกเหนือจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครปฐม มีพื้นที่ชลประทาน จำนวน 128,211 ไร่ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครปฐม มีพื้นที่ชลประทาน จำนวน 46,410 ไร่ โครงการตั้งอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี

ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าชายเลน หันสู่ไม้ป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่โดยทั่วไป ได้แก่ ต้นเสมทะเล เสมขาว ลำพู จาก ตะบูนขาว โกงกาง ชะคราม โพทะเล ปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 2 ป่า คือ

1. ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันออก อยู่ในท้องที่ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลโคกขาม ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีแนวเขตตั้งแต่ปากอ่าวมหาชัย ฝั่งซ้ายตำบลบางหญ้าแพรก ถึงคลองเสารังตำบลพันท้ายนรสิงห์ เขตติดต่อเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 7,343 ไร่

2. ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก อยู่ในท้องที่ตำบลนาโคก ตำบลกาหลง ตำบลบางโทรัด ตำบลบ้านบ่อ ตำบลบางกระเจ้า และตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีแนวเขตตั้งเขตติดต่อจังหวัดสมุทรสงคราม ถึงปากอ่าวมหาชัยฝั่งขวา ตำบลบางหญ้าแพรก มีเนื้อที่ 8,865 ไร่

ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นทะเล เนื่องจากคลื่นลมและกระแสน้ำที่พัดเข้าหาฝั่งอย่างรุนแรงเป็นเวลานาน ๆ จะมีสภาพป่าเหลืออยู่บ้างเพียงจำนวนน้อย จังหวัดจึงจัดให้มีโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก ท้องที่ตำบลบางหญ้าแพรก จำนวน 226 ไร่ นอกจากนี้ได้จัดทำโครงการฟื้นฟูและส่งเสริมป่าชายเลนอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตกจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนที่สมบูรณ์แบบ เนื้อที่ 3,872 ไร่

ประชากร

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีสภาพสังคมแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง ประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีลักษณะครอบครัวใหญ่ ส่วนในชนบทการตั้งบ้านเรือนจะกระจายอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายรามัญ อัตราการเพิ่มของประชากรค่อนข้างสูง ปัจจุบันประชากรตามทะเบียนราษฎรในจังหวัดสมุทรสาคร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544) มีจำนวน 435,588 คน เป็นเพศชาย 213,290 คน เพศหญิง 222,298 คน ความหนาแน่นเท่ากับ 499 คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร (รวมประชากรในเขตเทศบาลนครสมุทรสาครและเทศบาลตำบลบางปลา) รองลงมาคือ อำเภอกระทุ่มแบน (รวมประชากรในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบนและเทศบาลเมืองอ้อมน้อย) และอำเภอบ้านแพ้ว (รวมประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ้านแพ้ว, หลักห้า และเกษตรพัฒนา) ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) มีร้อยละ 67.16 ของทั้งหมด

ด้านศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นคนไทยเชื้อสายจีนและเชื้อสายรามัญ โดยคนไทยเชื้อสายรามัญได้ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ประชากร ร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ศาสนสถานและศาสนิกชนที่นับถือศาสนาต่างๆ มีดังนี้

- วัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 107 วัด พระภิกษุ จำนวน 1,968 รูป (วัดมหานิกาย 96 วัด, วัดธรรมยุต 10 วัด สามเณร จำนวน 91 รูป และวัดอนัมนิกาย 1 วัด) พุทธศาสนิกชน จำนวน 402,158 คน

- โบสถ์คริสต์ จำนวน 2 แห่ง คริสต์ศาสนิกชน จำนวน 3,955 คน - มัสยิด จำนวน 1 แห่ง อิสลามิกชน จำนวน 266 คน ศูนย์พุทธศาสนา วันอาทิตย์ จำนวน 14 แห่ง ศาสนาอื่นๆ (ซิกข์) จำนวน 98 คน

สำหรับโครงการที่สำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาของจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ โครงการจัดตั้ง "อนุพุทธมณฑล" เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา การอบรมกลุ่มเกลาจิตใจและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน โดยจังหวัดสมุทรสาครได้ดำเนินการจัดสร้างพุทธมณฑลจังหวัดสมุทรสาครขึ้น ณ บริเวณสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ หมู่ 2 ตำบลกำแพง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร บนพื้นที่ 143 ไร่ เริ่มดำเนินการก่อสร้างมาเมื่อ วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2549 และได้รับการคัดเลือกจากมหาเถรสมาคมให้เป็นพุทธมณฑลเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพุทธสถานที่สำคัญและเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน จังหวัดจึงได้จัดสร้างพระพุทธรูปปางลีลา ขนาดสูง 9 เมตร เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานประจำพุทธมณฑลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสมุทรสาคร โดยพระราชสิทธิเวที เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร ร่วมกับคณะกรรมการระดับจังหวัด ได้ตั้งนามว่า "พระศรีสาครภูมิบาลประทานธรรมสุทัศน์"

ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี

จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดที่มีประชากรหลายเชื้อชาติอยู่รวมกัน ซึ่งนอกจากจะมีธรรมเนียมประเพณีเป็นแบบคนไทยภาคกลางโดยทั่วไปแล้ว ยังมีคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายรามัญหรือมอญ และคนไทยเชื้อสายลาวโซ่ง โดยประชากรแต่ละกลุ่มต่างก็สืบทอดและธำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชนแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ประเพณีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง ประเพณีศาลเจ้าแม่จุก้วยเถี่ย ประเพณีนมัสการพระมหาโพธิ์สัตต์บริเวณติม ของชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีส่องเจ้า ประเพณีลงกรานต์ ประเพณีรำผี ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีแห่หางหงส์ ประเพณีล้างเท้าพระและตักบาตรดอกไม้ของชาวไทยเชื้อสายรามัญ, ประเพณีเสนเวียน ประเพณีทำขวัญ (สูขวัญ) ฯลฯ ของชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง เป็นต้น การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นดังกล่าว แม้จะเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปบ้างตามสภาพแวดล้อมทางสังคม แต่ส่วนใหญ่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ อย่างไรก็ตามคนไทยเหล่านี้ต่างก็มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์เหมือนกันทุกประการ จนไม่สามารถแยกความรู้สึกลับกันแตกต่างกันออกไป

โบราณวัตถุและโบราณสถาน

จังหวัดสมุทรสาครมีโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ หลวงพ่อสัมฤทธิ์และธรรมาสันไม้ ประดิษฐาน ณ วัดโคกขาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร โบราณสถานที่สำคัญที่ขึ้นทะเบียนแล้ว มีจำนวน 8 แห่ง เป็นโบราณสถานในพื้นที่ อำเภอเมือง จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ วัดใหญ่จอมปราสาท, ป้อมวิเชียรโชฎก, ศาลพันท้ายนรสิงห์ (ศาลคลองโคกขาม) ตั้งอยู่ที่ ตำบลพันท้ายนรสิงห์ และ ศาลจำลองปากคลอง ตั้งอยู่ที่ ตำบลโคกขาม, วัดบางปลา, วัดใหญ่บ้านบ่อและวัดเกาะ โบราณสถานในพื้นที่ อำเภอกระทุ่มแบน 1 แห่ง ได้แก่ วัดหนองไก่อ ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองมะเดื่อ

นอกจากนี้ ยังมีโบราณสถาน ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนอีก จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ วัดตึกมหาชยาราม, วัดโคกขาม, วัดนางสาว, ปรางค์เหลี่ยม, วัดโกรกกราก, ศาลเจ้าตึก, วัดพันธุวงศ์, วัดท่ากระเปาะและวัดกลางอ่างแก้ว

ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี การละเล่นพื้นเมือง และงานประจำปี

1. ประเพณีการเล่นทะเลแถมอญ (ไทยเชื้อสายรามัญ)
2. ประเพณีรำผี (ไทยเชื้อสายรามัญ)
3. ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง (ไทยเชื้อสายรามัญ)
4. ประเพณีล้างเท้าพระและตักบาตรดอกไม้ (ไทยเชื้อสายรามัญ)
5. ประเพณีทำขวัญ (ลาวโซ่ง)
6. ประเพณีแต่งงาน (ลาวโซ่ง)
7. ประเพณีเอาผีลงเรือและการเอาผีขึ้นเรือ (ลาวโซ่ง)
8. ประเพณีแห่เจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรสาคร
9. ประเพณีถือศีลกินเจที่ตำบลท่าช่อม
10. ประเพณีนมัสการพระโพธิสัตว์กวนอิม (ท่าช่อม)
11. ประเพณีแห่หลวงโตวัดหลักสี่ราษฎร์โมศร บ้านแพ้ว
12. งานเทศกาลอาหารทะเลริมเขื่อน หน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
13. งานมหาชัยตีฟู้ดส์แอนด์เทรคแพร์
14. งานเกษตรบ้านแพ้ว
15. งานประจำปีศาลพันท้ายนรสิงห์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

ชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นแหล่งที่เกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง ปัญญาที่เกิดกับแผ่นดิน เกิดจากวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ภูมิปัญญา เพื่อความอยู่รอดและสืบทอดความรู้ความคิดนั้น ๆ (นภาพรรณ คงคาน้อย, 2545 : 2) จังหวัดสมุทรสาคร มีการนำภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมามากมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อำเภอเมืองสมุทรสาคร

อำเภอเมืองสมุทรสาคร หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "มหาชัย" เป็นอำเภอเล็กๆ ตั้งอยู่บนปากน้ำท่าจีน ห่างจากทะเลเพียง 2 กิโลเมตรภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ทะเลจึงมีการประกอบอาชีพด้านการประมงอย่างกว้างขวาง มีเรือประมงที่ทันสมัยกว่า 1,000 ลำปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละปีนับได้ว่าอยู่ในอันดับหนึ่งของประเทศ อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีนาเกลือมากที่สุดด้วย และในอดีตยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีบันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเมื่อคราวพระเจ้าเสือเสด็จประพาสทางชลมารค จากภูมิประเทศดังกล่าวนี้ประชากรจึงใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมกันมาเพื่อการดำเนินชีวิตและประกอบเป็นอาชีพ ดังนี้ ("ไทยตำบล" 2547, ออนไลน์) เครื่องเบญจรงค์ ดอกไม้ประดิษฐ์ เกล็ดเสริมไอโอดีน ปลาหมึกเทศแดดเดียว ปลาสลิดแดดเดียว กิจกรรมอนุรักษ์นกและธรรมชาติ กะปิ กระเป๋าหนัง โครงการฟื้นฟูและส่งเสริมป้าชายเลนอำวมหาชัยฝั่งตะวันออก ขนมงกฏ เรือประมงขนาดเล็ก มีดดาบสวยงาม เลือดถัก

อำเภอกระทุ่มแบน

อำเภอกระทุ่มแบน ชาวอำเภอกระทุ่มแบนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเครื่องเบญจรงค์ที่มีชื่อเสียง อีกทั้งยังมีการประกอบอาชีพทางการเกษตร เพาะพันธุ์กล้วยไม้ ดอกไม้สดอบแห้ง ประชากรอำเภอกระทุ่มแบน จึงรวมกลุ่มประกอบอาชีพตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่สืบทอดกันมา ดังนี้ ("ไทยตำบล" 2547, ออนไลน์) ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าต่างๆ ไข่เค็มพอกดินนาเกลือ เครื่องใช้ลายคราม เครื่องใช้ศิลาตล เครื่องเบญจรงค์ ข้าวแค้นราดน้ำแดงโม เครื่องตีมน้ำว่านหางจระเข้ น้ำพริกนรกปลาช่อน น้ำดื่มบรรจุขวด น้ำพริกเผาแมงดา กล้วยไม้ตัดดอก แชมพูสมุนไพร หมูแดดเดียว ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว รูปหล่อปฏิมากรรม ลูกกระบายอากาศ ชุดถวายข้าวพระเบญจรงค์ ของจิว เครื่องปั้นดินเผาลายคราม ดอกไม้สดอบแห้ง

อำเภอบ้านแพ้ว

อำเภอบ้านแพ้วเป็นหนึ่งในสามอำเภอของจังหวัดสมุทรสาคร อันได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว ชาวอำเภอบ้านแพ้วส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอบ้านแพ้วเป็นแหล่งทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดของจังหวัดสมุทรสาคร ไม่มีป่าไม้

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ องุ่น มะนาว มะพร้าว น้ำหอม น้ำตาลมะพร้าว ฝรั่ง ลำไย (พันธุ์เพชรสาคร) ชมพู กัลยไม้ แก้วมังกร และนาข้าว นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งก้ามกราม ปลาสลิด ปลานมอไทย ประชากรอำเภอบ้านแพ้ว จึงรวมกลุ่มประกอบอาชีพตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งที่สืบทอดกันมา ดังนี้ ("ไทยตำบล" 2547. ออนไลน์) มะนาวเป็นมะพร้าว น้ำหอม ฝอยทอง ทองหยิบ ขนมันชั้น ผลผลิตการเกษตรแปรรูป ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินญี่ปุ่น น้ำผลแปรรูป น้ำว่านทางจระเข้ น้ำองุ่น น้ำฝรั่ง เสื่อกก น้ำตาลมะพร้าว

การต่อเรือประมงด้วยไม้ในจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีความเจริญทางด้าน การประมงและการแปรรูปอาหารทะเลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เรือประมงของจังหวัดสมุทรสาครเป็นเรือไม้ มีความแข็งแรงและมีรูปทรงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสมุทรสาคร เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหมู่ชาวประมงว่า "เรือมหาชัย" การต่อเรือประมงของจังหวัดสมุทรสาครถือเป็นภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่น ที่ได้มีการเรียนรู้การถ่ายทอดและพัฒนาจากช่างรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง จนถึงปัจจุบันนับได้ประมาณ 90 ปี เป็นการสร้างเรือประมงโดยไม่ต้องเขียนแบบแปลนหรือทำพิมพ์เขียว เพียงกำหนดความยาว ความกว้างที่ต้องการ แล้วเขียนกงเรือเพื่อขึ้นโครงร่างของเรือ หลังจากนั้นรูปทรงความสวยงามความแข็งแรงจะถูกควบคุมด้วยภูมิปัญญา ความสามารถและความชำนาญที่มีอยู่ในสายเลือดของช่างต่อเรือ

วิชาช่างต่อเรือเริ่มจากช่างชาวจีนซึ่งอพยพหนีภัยสงครามญี่ปุ่น มาจากเกาะไหหลำเข้าสู่ประเทศไทย ส่วนหนึ่งมาตั้งรกรากอยู่ที่ตำบลท่าฉลอม ช่างรุ่นแรกคือ นายหงหยี่ และนายหงเด็ก ล่องที่น้อง เป็นช่างฝีมือทางการต่อเรือชาวไหหลำ เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างซ่อมเรือทั่วไป นายหงหยี่ได้กลับไปเมืองจีนเหลือเพียงนายหงเด็กและลูกชาย คือนายเซ่งเฮียง แซ่หวัน (นายบุญ สิริโสภณา หรือ โกเซ่งเฮียง) ทำงานซ่อมเรือ เพียงสองคน

โกเซ่งเฮียง ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น บุญ สิริโสภณา เป็นช่างต่อเรือรุ่นแรกของจังหวัดสมุทรสาคร มีชีวิตระหว่างพุทธศักราช 2452 - 2536 เป็นลูกพี่ลูกน้องกับโกหยงนภิม ช่างต่อเรือยุคบุกเบิกของแม่กลอง และทำงานช่างต่อเรือในช่วงระยะเวลาเดียวกัน มีการถ่ายทอดเทคนิคการต่อเรือระหว่างกันโดยโกเซ่งซัง โกสาย (หลาน) เล่าว่าเรือยนต์ลำแรกต่อที่แม่กลองโดยฝีมือโกเซ่งซัง ซึ่งหลังสร้างฐานะเป็นปึกแผ่น แล้วได้ย้ายไปทำกิจกรรมต่อเรือและคานเรือที่ปากน้ำ (จังหวัดสมุทรปราการ) จนถึงปัจจุบัน

หลังจากการก่อสร้างทางรถไฟสายแม่กลองเสร็จแล้ว การขนส่งสินค้าทางรถไฟมีความสำคัญขึ้นมา ศูนย์กลางการค้าจึงย้ายจากตำบลท่าฉลอม มาสู่ตำบลมหาชัย (ชาวจีนเรียกว่า เซียเท้า ซึ่งแปลว่าหัวรถ และตนเฒ่าคนแก่บางคนยังคงเรียกตำบลมหาชัยว่า หัวรถ)

การค้าสินค้า สัตว์น้ำขยายตัว ความต้องการสินค้าสัตว์น้ำมีมากขึ้น ชาวประมงต้องการเรือที่มีประสิทธิภาพสูง จึงมีการพัฒนาการสร้างเรือประมงในรูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการ และสอดคล้องกับลักษณะเครื่องมือประมงต่างๆ ตามยุคสมัย จากเดิมที่สร้างเป็นเรือโป๊ะ และเรือโพงพาง (เรือขลอม) เมื่อมีผู้นำเครื่องจักรเข้ามา (เครื่องเผาหัว เช่น บรินเดอร์ เซฟเฟินท์) จึงคิดสร้างเรือสำหรับ โยงโป๊ะเรือ โดยนำเรือโป๊ะมาดัดแปลง ต่อมาจึงสร้างเรือโยงจากไม้ใหม่ทั้งลำที่ปรากฏชื่อคือ เรือปวยเล้ง ปวยเล้ง ลินสมุทร1 ลินสมุทร2 และสุดสาคร เป็นต้น ทำให้การนำสัตว์น้ำที่จับได้จากโป๊ะมาสู่ตลาดได้เร็วยิ่งขึ้น

การต่อเรือประมงในช่วงปัจจุบันนี้ ยังใช้แรงงานคน เครื่องมือที่ใช้ เช่น ลิว ส่วานมือ บิดหน้า เลื่อยยนต์ เลื่อยชักมือ (ใช้ 2 คน) ใช้ลิวอันคันขอเจาะรูตะปู เป็นต้น

ประมาณพุทธศักราช 2470 มีอุตสาหกรรมแรกของท่าขลอม คือ อุตสาหกรรมให้สังเสียงของโกเต้งเสียง หรือโกเสียง ตั้งอยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำท่าจีนข้างศาลเจ้าอู๋ยวุ้นเนี้ย เรือที่ต่อรุ่นแรกเป็นเรือโป๊ะ เรือโพงพาง ต่อมาจึงเป็นเรือยนต์โยงโป๊ะ วิธีการต่อไม้ เข้าไม้ นิยมใช้ลูกกะลิก หรือ ลูกประดัก ทำจากไม้เสมสาร เป็นสลักยึดติดกัน ช่างบางราย เช่น โกสาย ใช้ตะปูทองแดงขนาดต่างๆ แทนลูกกะลิก (ลูกประดัก) ไม้ที่ใช้ต่อเรือนั้นจะใช้ไม้ประดู่ และไม้ตะเคียน เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อไม้ดังกล่าวขาดแคลนจึงใช้ไม้เบญจพรรณที่เป็นไม้เนื้อแข็งแทน

การวางรูปทรงเรือ ผู้ว่าจ้างเป็นผู้กำหนดความยาว ความกว้างของเรือและเครื่องจักรที่จะใช้ช่างเป็นผู้ทำหน้าที่วางแบบกอง อันเป็นส่วนหลักของโครงร่างเรือเรียงกันจากหัวจรดท้าย แล้วเลื่อยไม้เป็นกองทุกตัวจนครบ นำไปตั้งบนกระดุกง เมื่อฤกษ์ยามดีจึงทำพิธีตั้งโขน ซึ่งเป็นพิธีสำหรับการต่อเรือทุกลำ เมื่อตั้งโขน กอง และส่วนท้ายของเรือเสร็จสิ้นจึงขึ้นไม้เปลือกเรือ ช่างจะแต่งรูปทรงเรือให้สวยงาม ตามความนิยมและความชำนาญ อันเป็นเอกลักษณ์ของช่างแต่ละคน การแต่งรูปเรือให้ได้ตามรูปทรงที่ต้องการ ช่างจะรังวัดสัดส่วนความสมดุลระหว่างกราบซ้ายและกราบขวา เพื่อรักษาศูนย์ถ่วงของเรือให้ดี ลุดท้ายจึงขึ้นเครื่องบนแก่ง ซึ่งกำหนดขนาดความต้องการ และตามลักษณะของการใช้งาน เช่น หากจะใช้ที่เก็บปลาที่จับได้มากๆ ก็จะทำให้เป็นระวางบรรพทุกมากกว่าแก่ง แต่อย่างน้อยแก่งเรือทุกลำต้องมีที่สำหรับเป็นที่พักของลูกเรืออย่างพอเพียง และขนาดของแก่งเรือต้องคลุมห้องเครื่องได้หมด

ปีพุทธศักราช 2501 เครื่องมือช่างที่เป็นเครื่องไฟฟ้าเริ่มถูกนำมาใช้งานอย่างกว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ ทั้งกับไสไม้ไฟฟ้า ลิวอันไฟฟ้า จึงทำให้การต่อเรือทำได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นและขยายขนาดได้ใหญ่ขึ้น ทันกับการปรับเปลี่ยนเครื่องมือทางด้านการประมงจากเครื่องมือประจำที่ เช่น โป๊ะ เป็นต้น และการทำงานประมงอวนลากปลาหน้าดิน ตามเทคโนโลยีการประมงจากต่างประเทศ

หลังจากใช้เทคนิคทำการประมงแบบอวนลาก การต่อเรือประมงของสมุทรสาคร ได้เจริญแบบก้าวกระโดดจากเรือขนาด 8 - 12 เมตร ขยายขนาดและความจุออกไปอย่างไม่จำกัด จนขณะนี้เรือต่อด้วยไม้ขนาดใหญ่ที่สุดของมหาชัยยาวถึง 47 เมตร ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่สุด เกือบ 2,000 แรงม้า พัฒนาจากเรือซึ่งเดิมเคยทำประมงอยู่เขตชายฝั่ง เป็นการทำประมงได้ไกล ออกไปถึงต่างประเทศ เช่น พม่า อินโดนีเซีย อินเดีย บังคลาเทศ เวียดนาม ออสเตรเลีย และเยเมน ฯลฯ

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ และความเจริญทางด้าน การประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีความสะดวกที่สุดในการขนส่งสินค้าโดยรถไฟ ซึ่งสร้างเสร็จตั้งแต่ พุทธศักราช 2446 ทำให้ จังหวัดสมุทรสาคร เป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้าน การประมงของประเทศก่อนจังหวัดชายทะเล อื่นๆ เรือประมงจากสมุทรสาครออกทำประมงไปทั่วน่านน้ำสุดเขตประเทศไทยมากกว่า 30 ปีแล้ว และเริ่มออกทำประมงนกกาน้ำไทยอย่างไม่เป็นทางการมาแล้วไม่ต่ำกว่า 20 ปี

การต่อเรือประมงในปัจจุบัน สามารถคำนวณความจุ ความยาวและขนาด เครื่องจักรที่เหมาะสมได้ตามต้องการ ส่วนประกอบของเรือที่มีขนาดใหญ่มีเครนสำหรับช่วยยกคน แรงงานคน ช่างต่อเรือมีความชำนาญมากขึ้น สามารถคำนวณ และกำหนดขนาดได้ก่อนการ เลื่อยซุง ทำให้การแปรรูปซุงสูญเสียเศษไม้้น้อยที่สุด การเขียนแบบกงเรือก็ใช้วิธีเขียนบนพื้นแล้วใช้ ไม้กีดตัดเป็นชิ้นๆ สะดวกกว่าใช้ไม้ยางแผ่นมาตอกเชื่อมต่อกัน เช่น ในสมัยก่อนเทคนิควิธีการ ต่อเรือได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นอาจารย์โกเข่งเฮียง มาสู่รุ่นต่อๆ มา คือ โกสาย โกสิน โกเหยี่ยว โกตั้ง โกโพ่ง โกจัน คุณกั้งคาร และจันท์ (เฮา) แห่งอู่ต่อเรือไทยถาวร ฯลฯ และ รวมถึงโกเข่งซังซึ่งเป็นน้องชายของโกเข่งเฮียง ปัจจุบันเป็นเจ้าของอู่และคานเรือแห่งแรกของจังหวัด สมุทรปราการ

ในปัจจุบันมีช่างต่อเรือเกิดขึ้นอย่างมากมาย มีอู่ต่อเรือกระจายอยู่หลายตำบลริม แม่น้ำท่าจีน เช่น ท่าอลอม บางหญ้าแพรก มหาชัย โกรกกราก ท่าจีน เทคนิควิธีการก็ได้รับการ ถ่ายทอดพัฒนาจากรุ่นก่อนไปสู่รุ่นหลัง และมีการพัฒนาเทคนิคและการใช้วัสดุ เช่น เหล็กมา ประกอบการก่อสร้างมากขึ้น เนื่องจากเรือประมงจะต้องมีความแข็งแรงมาก เพื่อจะสามารถผจญ กับคลื่นลมและพายุในทะเลได้ จึงมีลักษณะเฉพาะในเรื่องรูปทรงที่สามารถสู้คลื่นได้ดีและมีระวาง บรรทุกที่มากพอ มีความคล่องตัวสูง การใช้วัสดุก่อสร้างโดยรวมจะใช้เวลาและใหญ่กว่าเรือที่ใช้ ไม้แก่น้ำ ระยะเวลาในการต่อเรือจากอดีตได้มาก เนื่องจากนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ รวมกับ เทคนิคที่สะสมมานาน เช่น เรือขนาดใหญ่ 10 - 12 เมตร ในอดีตเมื่อไม่มีเครื่องมือไฟฟ้าใช้เวลา ต่อถึง 7 - 8 เดือน หรือกว่านั้นจึงแล้วเสร็จ แต่ปัจจุบันเรือยาว 40 เมตร ใช้เวลา 4 - 5 เดือน

แม้เรือประมงของไทยจะมีเป็นจำนวนมากแล้ว แต่ธุรกิจการต่อเรือของช่างต่อเรือในท้องถิ่นยังมีอยู่และถือเป็นอาชีพสำคัญดั้งเดิมของจังหวัดสมุทรสาคร อาชีพที่สร้างกองเรือประมงขนาดใหญ่ เพื่อนำสัตว์น้ำชนิดต่างๆมาเลี้ยงคนทั้งประเทศ และเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารทะเลเพื่อการส่งออก มูลค่าปีละหลายหมื่นล้านบาท

การทำน้ำปลา

เหตุหรือแรงจูงใจในการทำน้ำปลาเนื่องจากการประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เมื่อจับกุ้งจะมีปลาติดเข้ามา ถ้านำไปขายก็จะได้ราคาถูก จึงนำปลาเหล่านั้นมาทำประโยชน์เพิ่มมูลค่า และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยคิดสูตรขึ้นเองและใช้ภายในครัวเรือนเป็นการลดค่าใช้จ่าย

ส่วนประกอบในการทำน้ำปลา คือ ปลา เกลือ และน้ำตาล วิธีการทำน้ำปลาคือ คัดแยกปลากับกุ้ง นำปลาที่ได้ไปคลุกเคล้ากับเกลือหมักทิ้งไว้ประมาณ 1 ปี นำน้ำที่ได้จากการหมักไปเคี่ยวกับน้ำตาลปีบ ปุรงรสชาติให้ดีขึ้นเคี่ยวจนไม่มีฟอง การกรองครั้งแรกใช้ผ้าขาวกรองแล้วรอให้เย็น นำผ้าดิบมากรองครั้งที่สองเพื่อการบรรจุใส่ขวด

การทำกะปิ

เหตุหรือแรงจูงใจในการทำกะปิ คือ แหล่งน้ำในพื้นที่มีตัวเคยอยู่มาก และมีการสืบทอดการทำกะปิมาจากบรรพบุรุษแต่ดั้งเดิม ขั้นตอนการทำกะปิ คือ นำเคยมาคลุกเคล้ากับเกลือแล้วนำมาตากแดดพอประมาณ ไม่แห้งจนเกินไป นำไปบดโดยใช้เครื่องโม่ เสร็จแล้วอัดใส่ไว้ในถังประมาณ 1 เดือน การหมักให้นานทำให้กะปิมักกลิ่นหอมและมีรสชาติดียิ่งขึ้น

การทำนาเกลือ

การทำนาเกลือทำกันมากในบริเวณพื้นที่ติดทะเล ได้แก่ ตำบลบางหญ้าแพรก นาโคก บางโพธิ์ บ้านบ่อ บางกระเจ้า ชายทะเลของสมุทรสาคร เป็นดินเลนมีคุณสมบัติสามารถขังน้ำไม่ให้ซึมลงดินได้ นาเกลือที่ได้มาตรวจสอบต้องมีเนื้อที่ไม่ควร น้อยกว่า 25 ไร่ เพราะต้องใช้พื้นที่ในการตากน้ำจำนวนมาก

การทำนาเกลือมีกรรมวิธีเป็นขั้นตอนประกอบด้วยนาปลงให้ผลิตเกลือ นาเท็กเป็นที่สำหรับรอให้เกลือตกผลึก นาตากพื้นที่สุดท้ายที่จะได้ผลผลิตจากน้ำทะเลคือเกลือสมุทร

นาปลง มีการยกคันดินกั้นน้ำ แบบนาข้าว ความกว้างของคันดินพอสำหรับการเดินเท่านั้น เพราะถ้าคันดินมีขนาดใหญ่ ลมจะพัดฝุ่นจากดินทำให้เกลือสกปรก พื้นของนาปลงต้องใช้ลูกกลิ้ง กลิ้งพื้นนาให้เรียบและได้ระดับเสมอกัน จะปล่อยให้มียุ้งหรือตกไม้ขยู่ไม่ได้เพราะจะทำให้เน่ารั่ว น้ำจะถูกดูดซึมหายไป น้ำในนาปลงจะหายไปโดยการระเหยเพราะแสงแดดเผาเท่านั้น นาปลงจะให้ผลสมบูรณ์เต็มที่ จะต้องผ่านการทำมาไม่น้อยกว่า 5 ปี

นาเชื้อ ใช้สำหรับเก็บน้ำทะเลเพื่อป้องกันให้นาปลง มีขนาดใหญ่กว่านาปลง บางครั้งถ้าเกลือราคาดี อาจใช้นาเชื้อทำเกลือเหมือนนาปลง แต่ต้องเสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าแรง ในการหาเกลือไว้ในฉางเนื่องจากอยู่ไกลจากลำคลอง

นาตาก จะอยู่จรดชายทะเล มีขนาดใหญ่มาก ตั้งระทัดเพื่อใช้วิดน้ำทะเลจากราง น้ำทะเลเข้านาตาก ระทัดนี้เรียกว่าระทัดนอก ใบระทัดกว้างประมาณ 7 - 8 นิ้ว ใหญ่กว่าระทัดของนาเชื้อ ใช้ชุดด้วยแรงของกังหันลม หรือเครื่องยนต์ ดังนั้นเราจึงพบกับกังหันลมอยู่ทั่วไปในเขตที่ทำนาเกลือ เนื่องจากชาวนาเกลือใช้พลังลมจุดระทัดแทนการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิง

ชาวนาเกลือจะเริ่มทำเกลือประมาณเดือนตุลาคม หรือพฤศจิกายน ซึ่งเป็นปลายฤดูฝนเพราะต้องอาศัยน้ำฝนเพราะต้องอาศัยน้ำฝนช่วยในการละเลงนาปรับระดับให้เสมอกัน โดยใช้ลูกกลิ้งซึ่งทำด้วยไม้ยาวประมาณ 2 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตรหนักประมาณ 100 กิโลกรัม ปัจจุบันนำเครื่องจักรเข้ามาช่วย นาปลงแต่ละกระทงจะต้องกลิ้งประมาณ 4 - 5 วัน การให้น้ำเข้าสู่นาปลงจะไหลตอนบ่าย พื้นนาจะไม่แตกกระแหง น้ำที่ไหลเข้าต้องสูงกว่าพื้นนาประมาณ 4 - 5 นิ้ว เพื่อให้เกลือตกผลึกช้า เม็ดเกลือจะแน่นไม่ไหลทำให้เกลือมีความเค็มสูง ในการตกผลึกของเกลือเมื่อน้ำเข้มข้น 20 - 22 ดีกรีโบเม่ จะได้เกลือจืด (Calcium) มีลักษณะเหมือนทรายเม็ดใหญ่ ตกจมปนกับดิน ชาวนาจะเก็บเกลือจืด เมื่อเลิกทำนาเกลือแล้วเมื่อความเข้มข้นสูง 25 - 27 ดีกรีโบเม่ จะเกิดการตกผลึกของดีเกลือ (Magnesium) ซึ่งมีคุณสมบัติในการดูดความชื้น ดีเกลือจะตกผลึกในช่วงกลางคืนเมื่อน้ำในนาปลงเย็น

การเก็บเกลือ เรียกว่า "รื้อเกลือ" นาปลงที่จะรื้อเกลือได้จะต้องมีน้ำขังให้มาก เพราะจะช่วยล้างเกลือ ชาวนาจะใช้ไม้รื้อซึ่งทำด้วยโคนไม้ไผ่ หรือไม้กระบอกผ่าซีก ยาวประมาณครึ่งเมตร ใช้ไม้รวกเป็นด้ามยาวประมาณ 2 เมตร เกลือจะแตกแยกออกเป็นเม็ดเกลือหนา 1 กระทง จะซักเกลือเป็นแถวได้ประมาณ 5 - 15 แถว แล้วกระต่อมเกลือให้เป็นกองๆเหมือนเจดีย์ แถวหนึ่งประมาณ 12 - 18 กอง แล้วปล่อยน้ำในนาออกสู่ลำราง เมื่อให้น้ำออกหมดแล้วให้ทิ้งไว้ประมาณครึ่งวัน หรือ 1 วัน เพื่อให้เกลือแห้งมีความชื้นน้อย แล้วจึงหาบเกลือไปเก็บไว้ที่ฉางรอการจำหน่าย

การเย็บจาก

จังหวัดสมุทรสาครมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าชายเลน พืชพันธุ์ไม้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย เช่น แสม โกงกาง ตะบูน โดยเฉพาะต้นจากซึ่งขึ้นอยู่ตามชายคลอง ชายหาด พันธุ์ง่าย พบอยู่ทั่วไป การนำจากมาใช้ประโยชน์ โดยนำใบของต้นจากซึ่งมีลักษณะคล้ายใบมะพร้าวมาพับครึ่งตรงกับไม้ไผ่ขนาดเท่าหัวแม่มือยาวประมาณ 1 เมตร ตีด้วยหวายซึ่งขึ้นแซมกับไม้ในป่าชายเลน ปัจจุบันใช้เชือกพลาสติกแทนเนื่องจากหวายมีจำนวนลดลง และราคาสูง ใช้เป็น

วัดดูในการมุงหลังคา ทำฝ้ายบ้าน ตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน บางครั้งนำมาก่อสร้างชั่วคราวในพระราชพิธีต่างๆ เช่น พระราชพิธี ถวายพระเพลิงพระบรมศพ บริเวณท้องสนามหลวง โดยสั่งจากจำนวนมาก จากจังหวัดสมุทรสาครส่งผ่านเข้าคลองมหาชัย ผ่านคลองสนามชัย คลองด่าน กรุงเทพมหานคร ผู้ประกอบอาชีพเย็บจากส่วนใหญ่เป็นชาวมอญในเขตตำบลบ้านบ่อ บางกระเจ้า บางสีคต เป็นการสร้างรายได้ให้ครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงและเด็ก เนื่องจากไม่ต้องใช้แรงงานมาก การจำหน่ายจะจำหน่ายเป็นตับ นับเป็น 100 ตับ นอกจากจำหน่ายจากมาใช้ประโยชน์ในการมุงหลังคา ชาวบ้านจะนำส่วนอื่นมาใช้ประโยชน์อีก เช่น การนำไปจากอ่อนที่มีสีเหลืองนวลมาตากให้แห้งจนกลายเป็นสีน้ำตาลอ่อน นำมาลอกให้บางตัดออกเป็นชิ้นยาวประมาณชิ้นละ 5 เซนติเมตร นำมาผัดกับยาจุน สุกแทนบุหรี่ปิ้งกลิ่นหอม ลำต้นของจากที่ชาวบ้านเรียกว่า "ตะโพกจาก" มีน้ำหนักเบา ลอยน้ำได้ นำมาตัดขนาดตามความต้องการใช้แทนโฟมในการทำกระทง ช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลจากจะออกเป็นกลุ่มเมื่อมีขนาดพอเหมาะจะนำแต่ละผลมาผ่าเนื้อใน มีรสหวานอ่อนๆ คล้ายลูกชิต มีกลิ่นหอมนำไปเชื่อม รับประทานเปล่าๆ หรือรับประทานกับน้ำแข็งใส่น้ำหวานเย็นชื่นใจ

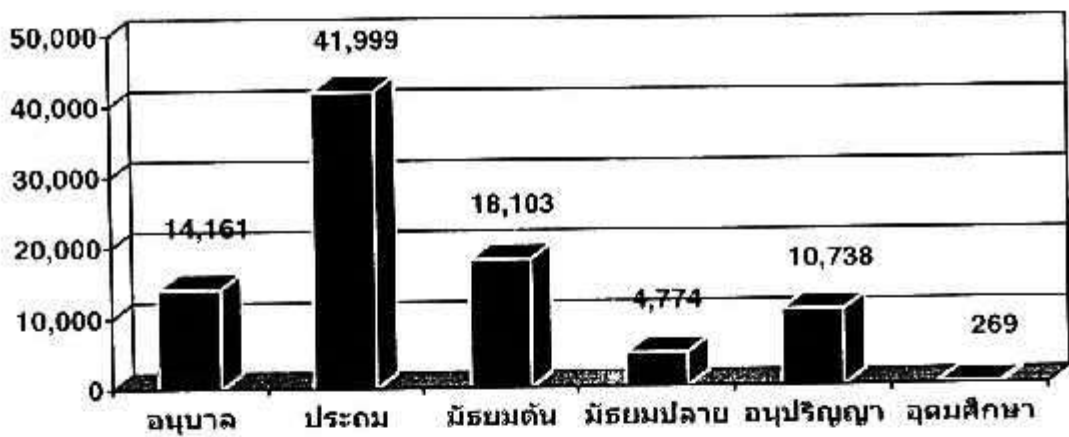
เบญจรงค์

การทำเครื่องเบญจรงค์ในจังหวัดสมุทรสาครที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปอยู่ในตำบลท่าเสา ตำบลดอนไก่ดี อำเภอกระทุ่มแบน โดยพัฒนามาจากโรงงานทำเครื่องถ้วยชามในนามของโรงงานเสถียรภาพ ซึ่งเป็นโรงงานขนาดใหญ่ มีคนจำนวนมาก ต่อมาประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ต้องปลดคนงานออกเป็นจำนวนมากจึงทำให้คนงานที่เคยทำงานด้านนี้มาก่อนหันมาประกอบอาชีพของตนเองเป็นลักษณะอุตสาหกรรมในครอบครัว ปัจจุบันอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทเซรามิกในอำเภอกระทุ่มแบนมีไม่น้อยกว่า 150 แห่ง มีผลิตภัณฑ์หลายประเภท เช่น ลายคราม เบญจรงค์ และ ศิลาดล

นอกจากภูมิปัญญาต่างๆ เหล่านี้แล้ว จังหวัดสมุทรสาครยังมี ศาลพันท้ายนรสิงห์ เป็นที่เคารพสักการะแก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ศาลพันท้ายนรสิงห์สร้างเป็นอนุสรณ์แก่พันท้ายนรสิงห์ในคราวที่คัดท้ายเรือพระที่นั่งเอกชัย ผ่านคลองโคกขามที่คุดเคี้ยวและทำให้เรือชนกิ่งไม้ที่อยู่ริมคลอง ทำให้หัวเรือหักตกน้ำ พันท้ายนรสิงห์ทูลขอให้ลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายเทียบบาลเพื่อรักษาระเบียบแบบแผนราชประเพณี ศาลเดิมสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าเสือ ตั้งอยู่ในคลองโคกขาม ปัจจุบันขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ศาลพันท้ายนรสิงห์ ผู้รักษาระเบียบแบบแผนราชประเพณีและกฎอัยการยิ่งกว่าชีวิตถือเป็นภูมิปัญญาที่เป็นอุดมคติในการดำรงชีวิต ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ไม่คดโกง ("ไทยตำบล" 2547. ออนไลน์)

1. บริบทของโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร

การศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากจังหวัดให้ความสำคัญต่อกรขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดสมุทรสาครมีการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความรู้และความเข้าใจ มีทักษะทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ตลอดจนมีสุขภาพอนามัยดี มีศีลธรรมจริยธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดี การศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษา (อายุ 3-5 ปี) และระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (ตอนต้นและตอนปลาย) ระดับอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยการอาชีพ บ้านแพ้ว ซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้หาช่องทางช่วยเหลือในการเปิดขยายสาขาวิชาการต่างๆ เพื่อสนองตลาดแรงงานในสาขาอาชีพต่างๆ ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยพลศึกษาเป็นสถานที่ผลิตบุคลากรทางการศึกษา ระดับ ปกศ.สูง และปริญญาตรี

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนนักเรียน / นักศึกษาของจังหวัดสมุทรสาคร ในปี 2550

ในปี พ.ศ. 2550 จังหวัดสมุทรสาครมีสถานการศึกษาจำนวน 152 แห่ง แยกเป็น สถาบันการศึกษาของภาครัฐจำนวน 131 แห่ง สถาบันการศึกษาลงภาคเอกชน จำนวน 21 แห่ง จำนวนครู/อาจารย์ จำนวน 3,568 คน แยกเป็นภาครัฐ จำนวน 2,904 คน ภาคเอกชน จำนวน 664 คน มีจำนวนนักเรียน นักศึกษา ทุกระดับจำนวน 87,872 คน มีจำนวนห้องเรียนทั้งหมด จำนวน 2,679 ห้อง นอกจากนี้ยังมีการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 4 แห่ง มีจำนวนผู้เข้ารับการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีอายุ 15-24 ปี ขึ้นไปรวม 8,774 คน มีจำนวนบุคลากร/ครูอัตราจ้าง จำนวน 89 คน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อีก 40 แห่ง

สังกัด	ระดับ	สถานศึกษา	นักเรียน	ห้องเรียน	ครู
1. สำนักงาน คณะกรรมการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพท.)	ก่อนประถมศึกษา		7,881	314	
	ประถมศึกษา	107	32,155	1,066	2,218
	มัธยมศึกษาตอนต้น		15,150	375	
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	11	4,774	128	
2. สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน	ก่อนประถมศึกษา		4,272	118	
	ประถมศึกษา	20	6,874	205	604
	มัธยมศึกษาตอนต้น		673	22	
3. สำนักงานการศึกษา ท้องถิ่น	ก่อนประถมศึกษา		2,008	65	
	ประถมศึกษา	10	5,772	159	508
	มัธยมศึกษาตอนต้น		2,280	58	

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนสถานศึกษา ครู นักเรียน ห้องเรียน สายสามัญ ปีการศึกษา 2550
จังหวัดสมุทรสาคร

สังกัด	สถานศึกษา	นักเรียน	ห้องเรียน	ครู
1. สำนักงานการอาชีวศึกษา (สอศ.)				
1.1 วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสาคร	1	3,012	46	95
1.2 วิทยาลัยการอาชีพบ้านแพ้ว	1	1,059	69	36
2. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมเอกชน (สช.) เป็นโรงเรียนเอกชนที่สอนระดับ อาชีวศึกษา	1	1,893	41	60

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู สาย อาชีวศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร
แยกตามสังกัด

สังกัด	สถานศึกษา	นักเรียน	ห้องเรียน	ครู
1. สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขต สมุทรสาคร	1	296	13	47

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน อาจารย์ ระดับอุดมศึกษาในจังหวัด
สมุทรสาคร

2. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บริหารจัดการโรงเรียน

การที่โรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับท้องถิ่นหรือประชาชนในท้องถิ่นได้จะมีส่วนช่วยให้ประชาชนให้ความสนใจในเรื่องการศึกษาและกิจกรรมของโรงเรียน มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ หรือมีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินการของโรงเรียน ถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องการให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้ก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าผลดีที่ได้รับจากความสัมพันธ์อันดีคือ นอกจากจะเป็นความรู้สึกที่ดีต่อการศึกษา ความรู้สึกดีต่อโรงเรียน นอกเหนือจากความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนแล้ว ตัวประชาชนเองยังอาจเป็นผู้บริจาคเป็นผู้หยิบบริจาค เป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือให้คำชี้แนะ ตลอดจนเป็นผู้ชี้แนะช่องทางที่โรงเรียนอาจใช้แหล่งหรือได้มาซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ ของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

การแสวงหาทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากโดยปกติแล้วการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลมักจะไม่เพียงพอสำหรับความต้องการของโรงเรียน งบประมาณที่ได้สำหรับแต่โรงเรียนก็มักจะไม่เพียงพอสำหรับการปรับปรุงโรงเรียนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ส่วนที่ขาดแคลนหรือไม่เพียงพอนี้เองท้องถิ่นหรือชุมชนมีส่วนช่วยได้เป็นอย่างมาก ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่นเป็นไปด้วยดีไม่ว่าความต้องการนั้นจะเป็นเงิน วัสดุ สิ่งของ ความช่วยเหลือหรือการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ โรงเรียนมักจะได้รับความช่วยเหลือจากท้องถิ่นอยู่เสมอ การที่โรงเรียนหันไปหาทรัพยากรเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นนี้เอง เป็นโอกาสอันดีที่จะมีส่วนช่วยชักจูงให้ประชาชนหันมาสนใจเรื่องของการศึกษา หากโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมและกลไกการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยวิธีการที่เหมาะสม นอกจากจะได้ทรัพยากรจากท้องถิ่นมาพัฒนาโรงเรียนแล้ว โรงเรียนกับท้องถิ่นยังสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นอกเหนือจากเรื่องการเงิน ตัวบุคคลในท้องถิ่นยังสามารถเป็นวิทยากร และการสนับสนุนในเชิงวัสดุแล้ว ในท้องถิ่นยังมีแหล่งทรัพยากรอีกจำนวนมากมายที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาด้านการเรียนการสอนโดยตรง ตลอดจนมีแหล่งเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียน เช่น ลักษณะและสภาพทางภูมิศาสตร์ สถานที่ ตัวบุคคล การประกอบอาชีพ ลักษณะอาชีพ และกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น เป็นต้น (เอกสาร การสอนชุดวิชา โรงเรียนกับชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช . 2545 : 140) แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

1. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการด้านวิชาการ
ทำได้โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุน ตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นและนำหลักสูตรไปใช้ การวางแผนและวิธีดำเนินงาน งานการเรียน การสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ งานวัดประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายในและงานประชุมอบรมทางวิชาการ เป็นต้น

2. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานบุคคล ทำได้ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุน ตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาเพื่อการสรรหา การบริหารงานบุคคล และกระบวนการพัฒนา การส่งเสริมขวัญกำลังใจ เพื่อให้มีผลต่อการปฏิบัติงานตามที่คาดหวัง ทุกขั้นตอนเป็นลักษณะการบริหารโดยองค์คณะบุคคลที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น และยึดหลักตามระบบคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถ (Competence) หลักความเสมอภาค (Equality) หลักความมั่นคง (Security) และหลักความเป็นกลางทางการเมือง (Political neutrality) (ปัญหา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒน์กุล. 2545:21) การจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การพัฒนาและธำรงรักษานุเคราะห์ งานรักษาระเบียบวินัย งานพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการเป็นวิทยากรสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเป็นครูภูมิปัญญา เป็นต้น

3. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานงบประมาณ ทำได้โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุน ตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณที่รัฐ จัดสรรให้ การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดเงินงบประมาณ การรับและการจ่ายเงิน งบประมาณ การควบคุม การทำบัญชี การรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งการขอรับบริจาค ทรัพย์สินเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนการตรวจสอบทั้งด้านงบประมาณการเงินและสินทรัพย์

4. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารงานทั่วไป ทำได้ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและการลงทุน ตลอดจนอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสนับสนุนงานงานธุรการ งานอาคารสถานที่ การดูแลซ่อมแซม อาคาร งานความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น

การศึกษาไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษามากขึ้น นักการศึกษาและนักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าสู่ระบบการศึกษาของชาติดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 184-185) ได้เสนอแนะมาตรการเพื่อให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา และสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. จัดระเบียบ / ข้อบังคับว่าด้วยการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ในสถาบันการศึกษาโดยให้หลักสูตรที่มีสภาพเท่าเทียมกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง เช่น การจัดแบ่งกลุ่มประสบการณ์ การกำหนดวัตถุประสงค์ และการประเมินผลสัมฤทธิ์มากขึ้น
2. กำหนดหลักสูตรท้องถิ่นมีเนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสัดส่วนที่สมดุลกับภูมิปัญญาสากล
3. ให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการเรียนการสอนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันทั้งการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมชุมชน
4. จัดให้มีระเบียบข้อบังคับที่เปิดโอกาสให้ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน เข้ามาดำรงตำแหน่งครูภูมิปัญญา ทั้งนี้ให้เกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับครูในระบบราชการ
5. จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีฝ่ายส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ และประสานงานกับเครือข่ายภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 28-29) ได้กำหนดวิธีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับเข้าสู่การศึกษาของชาติ มีวิธีการส่งเสริมการเรียนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ครบ 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน กำหนดให้มีฝ่ายภูมิปัญญาไทยในสถานศึกษา ขึ้นมาอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับที่มหาวิทยาลัยตั้งสถาบันไทยคดีศึกษาเพื่อให้มีหน่วยงานรองรับและนำไปปฏิบัติได้ และต้องเทียบความรู้ความสามารถของผู้ทรงภูมิปัญญาไทยให้เท่ากับครูอาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาในระบบ
2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรจะมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเชิญผู้ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาไทย มาทำหน้าที่ถ่ายทอด และใช้ที่ทำงานหรือที่ทำการเกษตรของผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่จุดอ่อนของวิธีนี้คือ ขณะนี้ยังไม่มีการระบบค่าตอบแทนหรือสวัสดิการสำหรับผู้ทรงภูมิปัญญาไทยนอกระบบโรงเรียน แต่ในระยะยาวคงต้องพิจารณาระบบค่าตอบแทนให้ด้วย เพื่อให้ภูมิปัญญาไทยได้รับการยกย่องเท่าเทียมกับการศึกษาที่เป็นระบบในตะวันตก
3. การศึกษาตามอัธยาศัย สื่อมวลชน ครอบครัว ชุมชน และผู้ทรงภูมิปัญญาไทยที่สอนภูมิปัญญาไทยได้ ก็สามารถจัดตั้งศูนย์การเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยได้ ในการจัดตั้ง

นั้นไม่ควรให้ข้าราชการไปเกี่ยวข้อง ควรให้ผู้ที่มีสนใจจัดตั้งเองไม่ต้องใช้ระบบควบคุม เพราะจะเป็นปัญหาเหมือนอย่างการศึกษาเอกชน เมื่อจัดตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้วไม่จำเป็นต้องให้การรับรองจากภาครัฐ แต่ควรให้คนของสภาส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเข้าไปส่งเสริมและรับรองวิทยฐานะเพื่อการสนับสนุนเงินอุดหนุนเท่านั้นเอง

รุ่ง แก้วแดง (2541: 230-241) ได้เสนอแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของชาติให้ประสบผลสำเร็จ โดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดตั้งสภาภูมิปัญญาไทย ในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจในเรื่องภูมิปัญญาไทยจึงทำการศึกษาและวิจัย ได้รวบรวมและดำเนินการอยู่แล้ว ถ้ารัฐบาลจะสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายในชื่อภูมิปัญญาไทยขึ้นมา โดยรวมองค์การเหล่านี้เข้าด้วยกันจำแนกเป็นกลุ่ม เป็นประเภทตามภูมิศาสตร์ก็จะเป็นการเก็บรวบรวมผู้ทรงความรู้ และเป็นคณะกรรมการตัดสินใจเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเพื่อการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 มีสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาไทย และการศึกษาไทยเพื่อดำเนินการส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเรื่องภูมิปัญญาไทย โดยเป็นหน่วยงานอิสระและจะเป็นสำนักงานบริหารของสภาภูมิปัญญาไทย และให้ออกจากระบบราชการเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 จัดตั้งกองทุนภูมิปัญญาไทย การดำเนินการจำเป็นต้องมีเงินสนับสนุน ฉะนั้นควรมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ซึ่งหลายหน่วยงานก็เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ และได้เสนอเป็นนโยบายต่อภาครัฐ เพื่อให้สามารถจัดตั้งกองทุนดังกล่าว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาไทย เพื่อการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ที่ผ่านมามาเรานึกถึงการศึกษาในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่ในอนาคตควรมีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นครบทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉะนั้นจะต้องสร้างความเท่าเทียมกันของผู้เรียนและเนื้อหาวิชา เพื่อสามารถถ่ายโอนการเรียนจากระบบหนึ่งไปอีกระบบหนึ่งได้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การยกย่องและให้รางวัลครูภูมิปัญญาไทย ในปัจจุบันเรามีคนที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยอยู่มากมาย แต่ไม่ได้ให้การยกย่อง ต้องมีการประกาศรายชื่อคนที่ได้พัฒนาตนเองให้เป็นครูในสายภูมิปัญญา ซึ่งครูภูมิปัญญาไทยในปัจจุบันจะต้องได้รับการยอมรับให้เท่าเทียมกับครูปกติที่เรียนมาตามระบบโรงเรียน เพียงแต่ว่าครูภูมิปัญญานั้นเน้นเรื่องการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน จะต้องทำให้เท่าเทียมกันเมื่อครูภูมิปัญญาไทยได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับครูในระบบเช่นนี้แล้ว เราก็ยังสามารถทำให้ชุมชนทุกหนทุกแห่งเป็น

ชุมชนแห่งความรู้ เป็นชุมชนทรัพย์ เพราะคนที่จะมาเป็นครูนั้นมาได้มาหลากหลายวิธี โดยวิธีนี้ก็จะสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยไว้ได้

ยุทธศาสตร์ที่ 6 สร้างโฮมเพจ (Home page) ของศูนย์การเรียนรู้และองค์ความรู้ภูมิปัญญาทั้งหลาย ซึ่งเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันได้ จะเป็นศูนย์ข้อมูลที่ทำให้การส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันเป็นอย่างมาก ตามแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชนและท้องถิ่นจะต้องตื่นตัว ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียนและท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

กิตติพศ ศิริสูตร (2538: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ศึกษาวิเคราะห์ ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่สนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอน ศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องคติ ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีและการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับรายละเอียดเนื้อหา ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ ช่างเทคนิคชาวบ้าน และนิมนต์พระมามีส่วนร่วมกับครูผู้สอน โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในด้านการเตรียมบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ติดตาม ประสานงาน จัดหาวัสดุหลักสูตร และดำเนินการนิเทศโดยการให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล สำหรับปัญหาที่พบคือครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดงบประมาณ และขาดเอกสารในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

ชุมพร วงศ์พัฒน์ (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชน ประกอบการเรียนการสอน รายวิชาสังคมศึกษา ส101-ส102 ของครูสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ พบว่าครูผู้สอนได้มีการนำเอาแหล่งชุมชน

ประเภทต่างๆมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ด้วยการเล่าเรื่องบรรยายให้นักเรียนฟัง นำรูปภาพ วิดีทัศน์มาใช้ในชั้นเรียน นำเอกสารมาให้นักเรียนศึกษา และนำนักเรียนออกไปศึกษาสถานที่จริง ซึ่งพบปัญหาด้านการเดินทางไม่สะดวก สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ขั้นตอนการปฏิบัติและขออนุญาต ยุ่งยาก นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ครูไม่ได้สร้างความตระหนักในการเห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ สำหรับการเชิญบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรในชั้นเรียนควรมีการวางแผนนัดหมายให้ชัดเจน โรงเรียนมีเวลาให้วิทยากรจากชุมชนจำกัด และควรมีงบประมาณสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 36-40) ได้วิจัยเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา พบว่า สาเหตุของการนำภูมิปัญญามาจัดการศึกษา ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้นมาจากหลายองค์ประกอบ คือ โครงสร้างทางการศึกษา ยังกระจัดกระจาย การศึกษายังยึดติดกับระบบโรงเรียน สถานศึกษาขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์การถ่ายทอด ภูมิปัญญาตามระบบใหม่ค่อนข้างน้อย ครูผู้สอนมีภารกิจมากไม่มีเวลาที่จะนำความรู้และ ประสบการณ์ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ อีกทั้งระบบบริหาร การศึกษายังไม่เอื้อให้ครูผู้สอนออกนอกสถานศึกษาเพื่อประสานงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญา กับผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น หรือนำนักเรียนออกนอกสถานที่และชุมชน ผู้บริหาร ครู ชุมชน บางส่วนยังไม่ เข้าใจใน 3 เรื่อง คือ ไม่เข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น ไม่เข้าใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่เข้าใจในเนื้อหาความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาหรือวิทยากร การจัดการกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เป็นลักษณะที่ทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีในการแสวงหา ความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้คนส่วนใหญ่จะตั้งไม่สนใจ ภูมิปัญญาไทย ขาดการสร้างสรรค้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ขาดนโยบายในการ ส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

อนงค์พรรณ หัตถมาศ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ของงานประดิษฐ์และงานช่าง ในกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 222 คน และครูผู้สอน จำนวน 786 คน ผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนให้ครูได้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตาม ความต้องการของท้องถิ่น โดยการให้คำปรึกษา การบริการด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ ทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ได้แก่ ดินไม้ พืช สัตว์ โดยนำมาเป็นวัสดุประกอบการเรียนการสอน ทรัพยากรบุคคลได้แก่ บุคคลภายนอกโรงเรียนโดยเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือหรือข้อเสนอแนะ

ทรัพยากรวัดดู่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน วัด โบสถ์ และมัสยิด โดยใช้เป็นสถานที่ในการค้นคว้าของครู ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมต่างๆในชุมชน ส่วนปัญหาในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นคือ การขาดงบประมาณ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด และไม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ ทรัพยากรทั้ง 4 ประเภท อยู่ห่างไกลจากโรงเรียน และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากทางโรงเรียน

วิสาตุล ทองทองนอก (2543: 132-141) ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่าสภาพการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนรวมทุกงานอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานธุรการ การเงินและพัสดุ อยู่ในระดับน้อย และในรายชื่อของงานวิชาการ งานบุคลากร งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานด้านหลักสูตรและงานด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยภาพรวมมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยทางอ้อมมากกว่าโดยตรง โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษา มีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยตรงและโดยอ้อมในงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานอาคารสถานที่ งานด้านหลักสูตรและงานด้านการเรียนการสอน ส่วนกิจการนักเรียนมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยตรงมากกว่าโดยอ้อม

ภาชิต บุขมงคผล (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน จำนวน 265 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนทุกประเภทของโรงเรียนทั้งในเขตอำเภอเมืองและอำเภอรอบนอกอยู่ในระดับปานกลาง 2) การใช้แหล่งเรียนรู้เกือบทุกประเภทรหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองกับอำเภอรอบนอก ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์เทคโนโลยีแตกต่างกัน โดยโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองใช้มากกว่าอำเภอรอบนอก 3) ปัญหาของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ความจำกัดของงบประมาณ เวลาดำเนินการ และขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4) ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนกับชุมชนควรมีการวางแผนร่วมกัน โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนควรทำปฏิทินงานให้บุคลากรทราบ และโรงเรียนควรสำรวจและจัดแหล่งข้อมูล

สน วิฒนสิน (2544:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการ

สอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 16 คน ครูศิลปะศึกษาจำนวน 36 คน และปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ด้านเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารส่วนใหญ่มีปัญหาปานกลางใน ด้านนโยบาย การดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน 2. ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาปานกลางใน ด้านการดำเนินการและการวัดและประเมินผลและมีปัญหาน้อยในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน 3. ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีปัญหากการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการ เรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ชอบซึ่งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียนเพราะ ถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสแนะนำเรื่องศิลปะพื้นบ้านให้กับครู ศิลปะศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่นไม่นำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น พบว่า ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ใช่ผู้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยตนเอง

นวลศรี ธีราช (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนา หลักสูตร ในตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย พบว่ามีแหล่งเรียนรู้อย่าง หลากหลายโดยแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทมีความพร้อมในการนำมาใช้แตกต่างกัน ข้อจำกัดของ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลได้แก่ เวลา ระดับความรู้ และกระบวนการถ่ายทอด ประเภทสถานที่มี ข้อจำกัด คือความไม่สมบูรณ์ทางด้านกายภาพและความปลอดภัย และพบว่ามี การให้ ความสำคัญแก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับต่ำ ตลอดจนขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัด กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

ไพบุลย์ กล่อมบรรจง (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อ การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร 108 คน และครูผู้สอน 128 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าการใช้ ทรัพยากรท้องถิ่นอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรในลักษณะ สถาบัน ทรัพยากรลักษณะกิจกรรมในท้องถิ่น และทรัพยากรด้านการเงิน และพบปัญหาจากการ ใช้ทรัพยากรคือการขาดงบประมาณ บุคลากรไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรมีสภาพไม่ เลือ่อำนวยและเวลาที่ใช้อย่างไม่สอดคล้องกับเวลาที่เรียน

11.01
252 นก
2551

ภัทรวดี อุดมมงคล (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร 35 โรงเรียน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลใช้การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษาสำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาในเรื่องการท่องเที่ยวในท้องถิ่น มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ได้บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ และยังขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น

ไพโรจน์ ขวัญคง (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนทุ่งยางแดงพิทยาคม จังหวัดปัตตานี จำนวน 20 คน วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 10 คน และครูผู้สอนที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 8 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินกระบวนการเรียนรู้และผลการประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แตกต่างกัน โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดที่ร้อยละ 80 แตกต่างกัน โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แต่ผลการประเมินคุณลักษณะเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดที่ร้อยละ 80 ไม่แตกต่างกัน

3) ผลการสำรวจความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความภูมิใจที่โรงเรียนเห็นคุณค่า และอยากให้สถานศึกษาต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์จากท้องถิ่นให้มากขึ้น และนำผลจากการเรียนรู้ไปสร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่นด้วย

4) การสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าครูผู้สอนเห็นว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5) การสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนสนใจอยากให้อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนี้โดยผู้ปกครองสนับสนุน และอยากให้โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณ

สามารถ รอดสำราญ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา จำนวนรวม 240 คน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นทั้ง 8 กลุ่ม โดยแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศถูกนำมาใช้มากที่สุด นอกนั้นถูกนำมาใช้ในระดัปลานกลาง ได้แก่ ประเภทบุคคล ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี แนวความคิดหลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน แหล่งวิทยากร การประกอบอาชีพท้องถิ่น ภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามลำดับ ปัญหาในการใช้แหล่งเรียนรู้คือด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ และด้านบุคลากร ตามลำดับ

จิราภรณ์ ศรีสุวรรณวิเชียร (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำนวน 12 โรงเรียน รวม 143 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดัปลานกลาง การดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดัปลานกลาง การวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้แหล่งเรียนรู้และการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน ปัญหาและอุปสรรคในการใช้คือโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โรงเรียนจัดทำตารางสอนไว้แน่นอนแล้ว ถ้านักเรียนออกไปจะใช้เวลาคาบเรียนวิชาอื่น การเดินทางมีความเสี่ยงสูง การเตรียมการมีความยุ่งยากทั้งการขออนุญาตผู้ปกครองและการติดต่อประสานงาน ข้อเสนอแนะคือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนควรมีการประชุมชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจและเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น อีกทั้งควรจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการใช้เวลาเรียน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

การ์เดลลา (Gardella, 1975 : Abstract) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและการตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกสอนที่สอนนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 72 คน ผลการวิจัยพบว่าการอบรมครูในการใช้แหล่งเรียนรู้จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้และเทคนิคในการใช้แหล่งเรียนรู้ จะทำให้ครูมีการใช้แหล่งเรียนรู้น่าขึ้น ปัญหาในการใช้แหล่งเรียนรู้คือ ด้านนโยบายในการบริหารโรงเรียนและความต้องการด้านพาหนะในการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้

โทมัส จี เพลแฮม ("Pelham" 1997. ออนไลน์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเห็นของคณะกรรมการโรงเรียนที่มีต่อการปฏิบัติงานและอุปสรรคในการดำเนินตามกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนในมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นว่า โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษาโดยคณะกรรมการโรงเรียนที่มาจากบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการโรงเรียนจะทำหน้าที่ในการวางแผน การจัดหางบประมาณทุนอุดหนุน การกำหนดสถานที่และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การควบคุมและตรวจสอบรวมทั้งรวมตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

ซีอีอาร์ซี ("CERC" 2003. ออนไลน์.) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาและ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียเกี่ยวกับศูนย์ฝึกอบรมที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงนโยบายของโรงเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อฝึกภาวะผู้นำ และการปรับกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาในระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการฝึกอบรมแบบพึ่งพาอาศัยกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา สมาชิกในการฝึกครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการโรงเรียน มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากในการวางแผน พัฒนาหลักสูตร ประเมินผล วิเคราะห์นโยบายของโรงเรียนในการบริหารจัดการ โดยผลการวิเคราะห์จะนำไปปรับกิจกรรมการจัดการบริหารโรงเรียน และจะนำไปใช้ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาไปสู่การปฏิรูปนโยบาย พัฒนาหลักสูตรและพัฒนาโรงเรียนต่อไป

สรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนส่งเสริมให้ศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการบริหารจัดการ แต่จะต้องศึกษาและสำรวจความพร้อมทั้งของสถานศึกษา และรวมไปถึงผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการโรงเรียนความเหมาะสม ความสามารถและความถนัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากร
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนทั้งสิ้น 140 โรงเรียน

ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียนจำนวน 1 คน คือผู้บริหาร รวมประชากรทั้งสิ้นมีจำนวน 140 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในงานทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคล 3) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป แต่ละด้านเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scales) 5 อันดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

มากที่สุด หมายถึง มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ครบถ้วน ชัดเจน

มาก หมายถึง มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนค่อนข้างเป็นระบบแต่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

ปานกลาง หมายถึง มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนบ้างตามโอกาสที่เหมาะสม

น้อย หมายถึง มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนเป็นบางครั้ง

น้อยที่สุด หมายถึง ไม่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนเลย

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย นิยามปฏิบัติการ แยกประเด็นด้านต่างๆ ได้แก่
 - 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ
 - 2) ด้านการบริหารงานบุคคล
 - 3) ด้านการบริหารงานงบประมาณ
 - 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยให้ครอบคลุมนิยามศัพท์และกรอบความคิดที่กำหนดไว้
4. นำแบบสอบถามที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดในภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง เรียงพินิจและให้คำแนะนำต่างๆ นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบสอบถามมีความชัดเจน ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์
5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 25 คน ซึ่งไม่ได้เป็นประชากรในการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach ถ้างอิงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 125) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและรับคืนด้วยตนเอง จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป จำนวน 140 ฉบับ
3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 140 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และตรวจสอบความสมบูรณ์ของการกรอกข้อมูลในแบบสอบถาม ทุกฉบับ ก่อนนำไปวิเคราะห์ตามขั้นตอนทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ
 2. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน วิเคราะห์เนื้อหาและการแจกแจงความถี่
- เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย (Mean) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 120) ดังนี้
คะแนนเฉลี่ย	4.51 - 5.00	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.50	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหาร
จัดการโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้เป็นการเสนอผลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยตัวแปร เพศ วุฒิการศึกษา
ชั้นสูงสุด และประสบการณ์การทำงาน

ตารางที่ 4 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	109	77.86
หญิง	31	22.14
รวม	140	100.00
วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด		
ปริญญาตรี	14	10.00
ปริญญาโท	126	90.00
รวม	140	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สถานภาพทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์การทำงาน		
5 - 10 ปี	11	7.86
10 - 15 ปี	19	13.58
15 - 20 ปี	24	17.14
มากกว่า 20 ปี	86	61.42
รวม	140	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้บริหารจำนวน 140 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 77.86 วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 90 มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.42

ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนในภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคล 3) ด้านการบริหารงานงบประมาณ และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้นับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

การบริหารจัดการโรงเรียน	μ	σ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ	3.29	0.840	ปานกลาง
2. ด้านการบริหารงานบุคคล	3.18	0.942	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ	2.89	0.999	ปานกลาง
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป	3.31	0.978	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.16	0.939	ปานกลาง

ตารางที่ 5 พบว่าระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\mu = 3.31$) รองลงมาคือด้านการบริหารวิชาการ ($\mu = 3.29$) ด้านการบริหารงานบุคคล ($\mu = 3.18$) และด้านการบริหารงานงบประมาณ ($\mu = 2.89$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานวิชาการ

ด้านการบริหารงานวิชาการ	μ	σ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาร่วมเป็นแนวทางในการวางแผนงานวิชาการ	3.51	0.791	มาก
2. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น	2.97	0.786	ปานกลาง
3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น	3.21	0.888	ปานกลาง
4. การจัดทำเอกสาร คู่มือครูเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาใช้จัดทำแผนการเรียนรู้	3.31	0.832	ปานกลาง
5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.39	0.792	ปานกลาง
6. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.56	0.833	มาก
7. การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ประเภทหนังสือ เอกสาร ตำรา มาให้บริการครูและนักเรียน	3.26	0.924	ปานกลาง
8. การจัดประชุมอบรมทางวิชาการให้กับครูผู้สอนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.11	0.879	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.29	0.840	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่าระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน
 ในด้านการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.29$)

เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อรายการ พบว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรใน
 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\mu = 3.56$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการนำ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาร่วมเป็นแนวทางในการวางแผนงานวิชาการ ($\mu = 3.51$)
 อยู่ในระดับมาก การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นชุดมคตวิธีการดำรงชีวิตมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 ($\mu = 3.39$) อยู่ในระดับปานกลาง การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ประเภทหนังสือ
 เอกสาร ตำรา มาให้บริการครูและนักเรียน ($\mu = 3.26$) อยู่ในระดับปานกลาง และการเชิญ
 ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น
 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\mu = 2.97$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานบุคคล

ด้านการบริหารงานบุคคล	μ	σ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาชี้แนะในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่	3.01	0.933	ปานกลาง
10. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมอภิปรายในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่	2.93	0.957	ปานกลาง
11. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสอดแทรกในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่	3.07	0.919	ปานกลาง
12. การสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.66	0.845	มาก
13. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร	3.37	0.977	ปานกลาง
14. การสนับสนุนการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวพันวิทยากรและการระดมทุนมาจัดสวัสดิการเสริมให้แก่ครูและบุคลากร	3.24	0.936	ปานกลาง
15. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย	2.91	1.038	ปานกลาง
16. การรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นแบบอย่างในการครองตนเป็นคนดีมาไว้ให้ครูได้ศึกษา	3.29	0.931	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.18	0.942	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 พบว่าระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน
 ในด้านการบริหารงานบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.18$)

เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อรายการ พบว่าการสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนา
 เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 3.66$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการจัด
 ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ($\mu = 3.37$) อยู่ในระดับปานกลาง
 การรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นแบบอย่างในการครองตนเป็นคนดีมาไว้ให้ครูได้ศึกษา
 ($\mu = 3.29$) อยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการ
 ระดมทุนมาจัดสวัสดิการเสริมให้แก่ครูและบุคลากร ($\mu = 3.24$) อยู่ในระดับปานกลาง และการ
 เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย
 มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\mu = 2.91$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานงบประมาณ

ด้านการบริหารงานงบประมาณ	μ	σ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
17. การจัดทำโครงการฐานข้อมูลเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการใช้เงินงบประมาณ	2.79	0.978	ปานกลาง
18. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาใช้ในการจัดการรายได้ให้โรงเรียน	3.24	0.903	ปานกลาง
19. การจัดทำบัญชีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.93	1.029	ปานกลาง
20. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านการเงินการธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน	2.49	1.028	น้อย
21. การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาดำเนินการด้านวัสดุครุภัณฑ์ที่เอื้อต่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้	2.92	1.087	ปานกลาง
22. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมาช่วยดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา	3.21	0.973	ปานกลาง
23. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานด้านงบประมาณ	2.67	1.000	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	2.89	0.999	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่าระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานงบประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.89$)

เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อรายการ พบว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาใช้ในการจัดการรายได้ให้โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ($\mu = 3.24$) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมาช่วยดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา ($\mu = 3.21$) อยู่ในระดับปานกลาง การจัดทำบัญชีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\mu = 2.93$) อยู่ในระดับปานกลาง การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาดำเนินการด้านวัสดุครุภัณฑ์ที่เชื่อมต่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 2.92$) อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านการเงินการธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\mu = 2.49$) อยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป	μ	σ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
24. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่เขตบริการ	2.71	0.978	ปานกลาง
25. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ด้านสุขอนามัยมาสอดแทรกในกระบวนการเรียนรู้	3.35	1.003	ปานกลาง
26. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ในการแนะนำงานอาชีพแก่นักเรียน	3.36	1.005	ปานกลาง
27. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาสอดแทรกในการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น	3.46	1.034	ปานกลาง
28. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสอดแทรกในกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียน	3.47	0.909	ปานกลาง
29. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.74	0.949	มาก
30. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้มาร่วมดำเนินการจัดตั้งชมรม สมาคมหรือมูลนิธิ	2.98	1.056	ปานกลาง
31. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน	3.44	0.891	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.31	0.978	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่าระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านการบริหารงานทั่วไปในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.31$)

เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อรายการ พบว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมเป็น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 3.74$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสอดแทรกในกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ให้แก่นักเรียน ($\mu = 3.47$) อยู่ในระดับปานกลาง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มา สอดแทรกในการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ($\mu = 3.46$) อยู่ในระดับปานกลาง การนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ($\mu = 3.44$) อยู่ในระดับปานกลาง และการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนที่เขตบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\mu = 2.71$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่และค่าร้อยละของปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ 10 ค่าความถี่และค่าร้อยละของปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1. ในการพานักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน ค่อนข้างไม่สะดวก	40	28.57
2. ขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	35	25.00
3. ขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	31	21.14
4. ไม่ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญา	24	17.14
5. เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขาดงบประมาณในการดำเนินการ	21	15.00
6. ผู้บริหารและครูมีภาระงานมากอยู่แล้ว	19	13.57
7. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน มีขั้นตอนปฏิบัติที่ยุ่งยาก	16	11.42
8. โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีแหล่งปัญหาท้องถิ่น	16	11.42

จากตารางที่ 10 พบว่าในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน มีปัญหาในการพานักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน ค่อนข้างไม่สะดวก สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมาคือขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 21.14 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
1. จัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ	31	22.14
2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าร่วมสนับสนุน	26	18.57
3. มีค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น	19	13.57
4. ยกย่อง ชมเชย ประชาสัมพันธ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	17	12.14
5. จัดทำกิจกรรมที่เชื่อมต่อกับภูมิปัญญาอย่างหลากหลาย	15	10.71
6. โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้มาก	14	10.00
7. จัดทำวารสารข่าวสารโรงเรียนให้ชุมชนได้ทราบ	9	6.42
8. โรงเรียนควรทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น	6	4.28
9. ให้ความรู้ในเทคนิคการถ่ายทอด ของผู้ทรงภูมิปัญญา	4	2.85

จากตารางที่ 11 พบว่าในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน มีข้อเสนอแนะคือการจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินการสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 22.14 รองลงมา คือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าร่วมสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 18.57 มีค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 13.57

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และ ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยให้ครอบคลุมนิยามศัพท์และกรอบความคิดที่กำหนดไว้ นำแบบสอบถามที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงทฤษฎีและให้คำแนะนำต่างๆ นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบสอบถามมีความชัดเจนถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 25 คน ซึ่งไม่ได้เป็นประชากรในการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach อ้างอิงใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 125) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.98

สรุปผลการวิจัย

1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร สรุปผลได้ดังนี้

โดยภาพรวมมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะสรุปผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ สรุปลักษณะดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาร่วมเป็นแนวทางในการวางแผนงานวิชาการ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคล สรุปลักษณะดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร และการรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นแบบอย่างในการครองตนเป็นคนดีมาไว้ให้ครูได้ศึกษา ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมอภิปรายในการปรุมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 ด้านการบริหารงานงบประมาณ สรุปลักษณะดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาใช้ในการจัดหารายได้ให้โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมาช่วยดูแลบำรุงรักษา ทรัพย์สินของสถานศึกษา และการจัดทำบัญชีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านการเงินการธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป สรุปลักษณะดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ในการแนะแนวทางอาชีพแก่นักเรียน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ด้านสุขภาพมาสอดแทรกในกระบวนการ

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ สรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาร่วมเป็นแนวทางในการวางแผนงานวิชาการ และ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคล สรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร และการรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นแบบอย่างในการครองตนเป็นคนดีมาไว้ให้ครูได้ศึกษา ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมอภิปรายในการประชุมพิเศษบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 ด้านการบริหารงานงบประมาณ สรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาใช้ในการจัดหารายได้ให้โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมาช่วยดูแลบำรุงรักษา ทรัพย์สินของสถานศึกษา และการจัดทำบัญชีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านการเงินการธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป สรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ในการแนะแนวทางอาชีพแก่นักเรียน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมาสอดแทรกในกระบวนการ

เรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่เขตบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

2.1 ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เรียงตามลำดับของปัญหาได้ดังนี้ ในการพานักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน ค่อนข้างไม่สะดวก เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญา ตามลำดับ

2.2 ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าควรมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าร่วมสนับสนุน และควรมีค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และยกย่อง ชมเชย ประชาสัมพันธ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย การศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ

ในการศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าในด้านการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามรายชื่อพบว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากจากผู้ทรงภูมิปัญญาอาจไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร ทั้งนี้ต้องมีการประชุมชี้แจงหลักการทำหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสน วัฒนสิน (2544:บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปรากฏีของถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความ

ชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ชอบซึ่งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียนเพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสแนะนำเรื่องศิลปะพื้นบ้านให้กับครูศิลปศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่นไม่นำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นพบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ใช่ผู้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยตนเอง และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภัทรวดี อุดมมงคล (2545:บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัด กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ได้บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ และยังขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น

2. ด้านการบริหารงานบุคคล

ในการศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าในด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิตติพศ ศิริสูตร (2538: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533)ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ ช่างเทคนิคชาวบ้าน และนิมนต์พระ มามีส่วนร่วมกับครูผู้สอน โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในด้านการเตรียมบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ติดตาม ประสานงาน จัดหาวัสดุหลักสูตร และดำเนินการนิเทศโดยการให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล

3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

ในการศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าในด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านการเงินการธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เนื่องจากขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในด้านการเงินและการธนาคาร ซึ่งอาจไม่ค่อยมีเวลาว่างนักในการเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการเงินการธนาคารให้กับโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

นวลศรี อีราช (2545) ได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาหลักสูตร ในตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย พบว่ามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทมีความพร้อมในการนำมาใช้แตกต่างกัน ข้อจำกัดของแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลได้แก่ เวลา ระดับความรู้ และกระบวนการถ่ายทอด ประเภทสถานที่ที่มีข้อจำกัด คือความไม่สมบูรณ์ทางด้านกายภาพและความปลอดภัย และพบว่ามี การให้ความสำคัญแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับต่ำ ตลอดจนขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

ในการศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าในด้านการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่เขตบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งผู้บริหารอาจไม่ได้ให้ความสำคัญในข้อนี้มากนัก ซึ่งเสี่ยงไปให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานอื่นๆ แทน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิสากุล กองทองนอก (2543: 132-141) ที่ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด พบว่าวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยภาพรวมมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยทางอ้อมมากกว่าโดยตรง โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษา มีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยตรงและโดยอ้อมในงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานอาคารสถานที่ งานด้านหลักสูตรและงานด้านการเรียนการสอน ส่วนกิจกรรมนักเรียนมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยตรงมากกว่าโดยอ้อม

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

จากผลการวิจัยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบปัญหามากที่สุดคือ ในการพานักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน ค่อนข้างไม่สะดวก ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ชุมพร วงศ์พัฒน์ (2538:115) ที่พบปัญหาคือการนำนักเรียนออกไปศึกษาสถานที่จริง ซึ่งพบปัญหาด้านการเดินทางไม่สะดวก ลิ่นเปลืองค่าใช้จ่าย ขั้นตอนการปฏิบัติและขออนุญาตยุ่งยาก นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย รongลงมาคือ ขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะ

ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 36-40) ซึ่งพบปัญหาขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้คนส่วนใหญ่ละทิ้งไม่สนใจภูมิปัญญาไทย ขาดการสร้างสรรคความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนวลศรี อีราช (2545:บทคัดย่อ) ซึ่งพบปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และไพบุลย์ กล่อมบรรจง (2545:บทคัดย่อ) ซึ่งพบปัญหาคือการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน และสามารถ รอดสำราญ (2546:บทคัดย่อ) ซึ่งพบปัญหาในการใช้แหล่งเรียนรู้คือด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ และด้านบุคลากร

5.2 ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าควรมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนวลศรี อีราช (2545:บทคัดย่อ) และไพบุลย์ กล่อมบรรจง (2545:บทคัดย่อ) และสามารถ รอดสำราญ (2546:บทคัดย่อ) รองลงมาคือควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าร่วมสนับสนุน และควรมีค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และยกย่อง ชมเชย ประชาสัมพันธ์ คุภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาชิต บุชมงคล (2544 บทคัดย่อ) โรงเรียนกับชุมชนควรมีการวางแผนร่วมกัน โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนควรทำปฏิทินงานให้บุคลากรทราบ และโรงเรียนควรสำรวจและจัดแหล่งข้อมูล

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากผลการวิจัยโดยรวมพบว่าจากผลการวิจัยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นบุคลากรและหน่วยงานในทุกภาคส่วนต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน อย่างกว้างขวางและทั่วถึง เพื่อจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

1.1 กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษา ในการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจ้างครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการมาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างเพียงพอและทั่วถึง มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น มีการรวบรวมและ จัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มบริหารวิชาการ ควรดำเนินการดังนี้

สร้างความตระหนักให้แก่ครู นักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น ให้เห็น ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกย่องให้เกียรติผู้ทรงภูมิปัญญา รักและหวงแหน พร้อมทั้ง ถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลัง สนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน มีการนิเทศ ติดตามผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการ ดำเนินการจัดประชุม อบรม สัมมนาบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องมีศักยภาพในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ชุมชน ครู และนักเรียน และสร้าง ความร่วมมือร่วมใจที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน พร้อมทั้งจะเดินเข้าหา ชุมชนและผู้ทรงภูมิปัญญา และต้อนรับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการของโรงเรียน

1.3 ครูผู้สอน ควรปฏิบัติดังนี้

ศึกษานักหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำสาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เตรียมการและติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น ปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรัก หวงแหน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ผู้ปกครอง และผู้ทรงภูมิปัญญา ควรดำเนินการดังนี้

เป็นวิทยากร ให้ความรู้ตามสาขาวิชาที่มีความรู้ ความชำนาญ และการให้ ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ตามกำลังความสามารถ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ในเชิงลึก หรือในด้านใดด้านหนึ่ง ว่ามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้มากน้อยเพียงใด

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

2.3 ควรทำการวิจัยโดยใช้เครื่องมือการวิจัยในรูปแบบอื่น เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการวัดเจตคติต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่หลากหลายขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติพิศ ศิริสุตร. (2538). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียน ร่วมการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิติมา ปรีดีติลก. (2532). การบริหารและเทคนิคการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพัฒนา.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. สำนักนายกรัฐมนตรี. (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา เอกสารประกอบร่างนโยบาย ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน (2531) การปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- _____. (2536). การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.
- _____. (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- จังหวัดสมุทรสาคร. (2550) "จังหวัดสมุทรสาคร" [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mqohin.com> .
- จังหวัดสมุทรสาคร. (2550). "ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสมุทรสาคร" [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.oceansmile.com> .
- จังหวัดสมุทรสาคร. (2550). "ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร" [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/tmapcentral.html> .
- จิราภรณ์ ศรีสุวรรณวิเชียร.(2546). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชุมพร วงศ์วัฒน์. (2538). การใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษา รหัสวิชา ส101-ส102 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา
จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธงชัย สันติวงศ์. (2535). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- นวลศรี ธีราช. (2545). แหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาหลักสูตรในตำบล
ดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536). "ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดทรัพยากร." วารสารทิศไท. 1-10.
- นิพนธ์ กิณางค์. (2526). หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนต.
- นภาพรณ คงคาน้อย. (2545). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน
ประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครปฐม
- ปัญญา แก้วกัญญา และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. (2545). ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร ประมวลสาระ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คัมภายอิน.เงิน
- ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2538). ภูมิปัญญาไทยในวิถีไทย รายงานการสัมมนาเรื่อง
ภูมิปัญญาไทยในภาษาและวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของ
ชาติและมหาวิทยาลัยสยาม.
- ประเวศ จะลี (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อัมรินทร์อินดิงกรุ๊ป.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริม
กรุงเทพมหานคร.
- พนัส หันนาคินทร์. (2524). หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2531). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พรวนนกการพิมพ์.
- ไพบุลย์ กล่อมมาบรรจง. (2545). การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการบริหารงานวิชาการใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สามารถ รอดสำราญ. (2546). การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). คินส์รากลแห่ง:ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทียนวรรณ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2529). "ภูมิปัญญากับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต". วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 1 : 39 - 44.
- อนงค์พรรณ นัตตมาศ. (2542). การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นของงานประดิษฐ์และงานช่าง ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการปฐมนศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2536). "คำชี้แจง" ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญาชาวบ้าน.
- อบเชย แก้วสุข. (2543). รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ความรู้ของสื่อมวลชน. อุบลราชธานี : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- อัมภา บุญช่วย. (2537). การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเอพริ้นติ้งเฮ้าส์.
- CERC. (2003). "The California Educational Research Cooperative." [Online]. Available: <http://www.cerc.ucr.edu/about.html>.
- Gardella, James R. (1975). "Increasing Teacher Use and Awareness of Community Resources : an Analysis of two Strategies." Dissertation Abstracts International Philosophy. 1975 : 3362A-3363A.
- Pelham, T.G. (1997). "The Legal and Practical Implications and Difficulties of School Concurrently. [Online]. Available: <http://www.asu.edu/caed/proceeding97/pelham.html>

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้อำนวยการ ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ
ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมหมาย มหาบรรพต
รองคณบดี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
3. ผู้อำนวยการ รัตนา มุ่ยเรืองศรี
ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลวัดดึก มหาเขารวม (สมุทรคุณากร) สมุทรสาคร
4. ผู้อำนวยการ ไพบุลย์ กล่อมบรรจง
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเลา กรุงเทพมหานคร
5. ผู้อำนวยการ กริชพล กลิ่นหอม
ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร

ที่ ศธ.0564.11/ 77

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

4 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง เรียงเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผศ.ดร.เปรมสุรีย์ เชื้อมทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สราษุภรณ์ เศรษฐขจร)
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา
โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810

ที่ ศธ.0564.11/78

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

4 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.สมหมาย มหาบรรพต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผศ.ดร.เปรมสุริย์เชื้อมทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุภรณ์ ลีสมบัติ	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังขอจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สราสุพันธ์ เสรมฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

กรมประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810

ที่ ศธ.0564.11/ 79

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

4 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางสาวรัตนา มุ่มเรืองศรี (ผู้อำนวยการ โรงเรียนเทศบาลวัดดึก มหาชาราม (สมุทรคูแฉกร) สมุทรสาคร)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผศ.ดร.เปรมสุริย์ เชื้อมทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุภรณ์ คุ้มบริบูรณ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สราสุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810

ที่ ศธ.0564.11/80

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

4 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายไพบุลย์ กล่อมบรรจง (ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดเสา กรุงเทพมหานคร)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ศศ.ดร.เปรมสุริย์เชื้อบทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุกรณ์ ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตราฤทธิ์ เศรษฐจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810

ที่ ศบ.0564.11/81

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

4 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกริชพล กลิ่นหอม (ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผศ.ดร.เปรมสุริย์ เชื้อมทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตราฤทธิ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810

ที่ ศธ.0564.117/172

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงวิญญูจิ
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

18 มีนาคม 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจาก โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททาสคร

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททาสคร

เนื่องด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสุททาสคร" โดยมีคณะกรรมการ
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผศ.ดร.เปรมสุริย์ เชื้อมทอง	ประธานกรรมการ
2. รศ.สุภรณ์ ลิ้มาริบูรณ	กรรมการ

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาที่ทำการวิจัยจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในโรงเรียนในสังกัดของท่าน ดังนั้น
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูล ไปประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพูน ศรีสุพรรณ)
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 04152/อ 1513

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร
ถนนเศรษฐกิจ 1 จังหวัดสมุทรสาคร 74000

21 มีนาคม 2551

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียน

ด้วย นางสาวพัชรี รอดมณี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการ โรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สมุทรสาคร” มีความประสงค์จะขอเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร ขอให้โรงเรียนให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิรากร บุญนาค)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รักษาการหัวหน้า
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร

กลุ่มอำนาจการ

โทร.0 3482 6255

โทรสาร 0 3482 6253

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

2. แบบสอบถามฉบับนี้ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

3. นิยามปฏิบัติการสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

3.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง เป็นความรู้ที่ผู้รับการถ่ายทอดสามารถนำไปใช้ได้และเกิดประโยชน์

3.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลปราชญ์ชาวบ้านในแง่ของผู้คิด ผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

3.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุน หมายถึง การนำวัสดุที่มีอยู่หรือได้จากธรรมชาติมาใช้หรือแปรรูปให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต รวมไปถึงการระดมกำลังกายตลอดจนกำลังทรัพย์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

3.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิต หมายถึง เจตคติที่ได้รับการยอมรับนับถือสืบทอดกันมาเกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามของท่านเป็นอย่างสูง

(นางสาวพัชรี รอดมณี)

นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ	ชาย	หญิง
2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาโท	ปริญญาตรี ปริญญาเอก
3. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน	ต่ำกว่า 5 ปี 11 - 15 ปี มากกว่า 20 ปี	5 - 10 ปี 15 - 20 ปี

ตอนที่ 2 ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

คำชี้แจง

1. กำหนดระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ครบถ้วน ชัดเจน
มาก	หมายถึง	มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนค่อนข้างเป็นระบบแต่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์
ปานกลาง	หมายถึง	มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนบ้างตามโอกาสที่เหมาะสม
น้อย	หมายถึง	มีระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนเป็นบางครั้ง
น้อยที่สุด	หมายถึง	ไม่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนเลย

2. ให้ท่านพิจารณาว่าโรงเรียนของท่านได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไปนี้มาใช้สนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนในระดับใด โดยใส่เครื่องหมาย (✓) ในช่องคำตอบที่ตรงกับระดับการนำมาใช้

รายการ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการบริหารงานวิชาการ					
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มารวมเป็นแนวทางในการวางแผนงานวิชาการ					
2. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น					
3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในแต่ละช่วงชั้น					
4. การจัดทำเอกสาร คู่มือครูเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาใช้จัดทำแผนการเรียนรู้					
5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
6. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
7. การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ประเภทหนังสือ เอกสาร ตำรา มาให้บริการครูและนักเรียน					
8. การจัดประชุมอบรมทางวิชาการให้กับครูผู้สอนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
ด้านการบริหารงานบุคคล					
9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาวิเคราะห์ในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่					
10. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมอภิปรายในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่					
11. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสอดแทรกในการปฐมนิเทศบุคลากรก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่					

รายการ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. การสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
13. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร					
14. การสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาจัดสวัสดิการเสริมให้แก่ครูและบุคลากร					
15. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย					
16. การรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นแบบอย่างในการครองตนเป็นคนดีมาไว้ให้ครูได้ศึกษา					
ด้านการบริหารงานงบประมาณ					
17. การจัดทำโครงการฐานข้อมูลเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการใช้เงินงบประมาณ					
18. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาใช้ในการจัดหารายได้ให้โรงเรียน					
19. การจัดทำบัญชีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
20. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มี ความรู้ด้านการเงิน การธนาคารมาช่วยเหลือจัดการด้านการเงินของโรงเรียน					
21. การจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรและการระดมทุนมาดำเนินการด้านวัสดุครุภัณฑ์ที่เลือกต่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้					

รายการ	ระดับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22.การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมาช่วยดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา					
23.การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานด้านงบประมาณ					
ด้านการบริหารงานทั่วไป					
24. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่เขตบริการ					
25. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ด้านสุขอนามัยมาสอดแทรกในกระบวนการเรียนรู้					
26. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ในการแนะแนวทางอาชีพแก่นักเรียน					
27. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้มาสอดแทรกในการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น					
28. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาสอดแทรกในกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียน					
29. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
30. การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้มาร่วมดำเนินการจัดตั้งชมรม สมาคมหรือมูลนิธิ					
31 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอุดมคติวิถีการดำรงชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน					

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน

คำชี้แจง ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน ท่านพบกับปัญหาทางด้านใดบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ให้ท่านเขียนตอบลงในปัญหาที่ท่านพบ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
() 1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียน มีขั้นตอนปฏิบัติที่ยุ่งยาก
() 2. ไม่ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
() 3. ผู้บริหารและครูมีภาระงานมากอยู่แล้ว
() 4. ขาดแคลนผู้ทรงภูมิปัญญาในการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
() 5. ขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
() 6. ในการพานักเรียนออกไปศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน ค่อนข้างไม่ สะดวก
() 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ภาคผนวก ค.

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางสาวพัชรี รอดมณี
วัน เดือน ปีเกิด	30 เมษายน 2523
ที่อยู่ปัจจุบัน	168 หมู่ 2 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี คณะศิลปกรรม เอกทัศนกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ เอกการแนะแนว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประวัติการทำงาน	เจ้าหน้าที่อาสาสมัครพิทักษ์กันชนท้องถนนกรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน